

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

**Daňová soustava České republiky se zaměřením na daň
z příjmu fyzických osob**

Andrea Sladkovská

© 2013 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra ekonomiky
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Sladkovská Andrea

Provoz a ekonomika

Název práce

Daňová soustava České republiky se zaměřením na daň z příjmu fyzických osob

Anglický název

Tax system of the Czech Republic with focusing on individual income tax

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je analyzovat výši daňového inkasa z hlediska odvodu daní podnikatelů i zaměstnanců v období ekonomické krize. Dílčím cílem je zhodnocení výběru daní podnikatelů fyzických osob formou paušálních výdajů.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena na část teoretickou a analytickou. Teoretická část bude obsahovat literární rešerši, vysvětlení základních pojmů a kategorií. Dosažené výsledky vč. doporučení budou shrnuty v závěru práce. V bakalářské práci bude využita metoda sekundárního sběru dat, analýza dokumentu, syntéza, komparace.

Harmonogram zpracování

Zadání práce do badisu:	květen 2012
Zpracování teoretické části (literární rešerše):	říjen 2012
Zpracování analytické části:	leden 2013
Odevzdání BP ke kontrole vedoucí BP	15.2.2013
odevzdání BP:	březen 2013

Rozsah textové části

30-40

Klíčová slova

daň, daň z příjmu fyzických osob, základ daně, sazba daně, daňová kvóta, sleva na dani, paušální výdaje

Doporučené zdroje informací

JAROŠ, Tomáš. Zdanění příjmů v roce 2011. Praha: Grada, 2011. 237 s.

PEKOVÁ, Jitka. Veřejné finance. 4. vyd. Praha: Aspi, a. s., 2008. 580 s.

ÚPLNÉ ZNĚNÍ ZÁKONA Č. 586/1992 Sb., ZÁKON O DANÍCH Z PŘÍJMŮ

VANČUROVÁ, Alena; LÁCHOVÁ, Lenka. Daňový systém ČR 2010. Praha: VOX a.s., 2010. 355 s.

ZÁKON č. 280/2009 Sb., daňový řád

ZÁKON č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků

Vedoucí práce

Pletichová Dobroslava, Ing.

Termín odevzdání

březen 2013

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.

Děkan fakulty

V Praze dne 14.11.2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Daňová soustava České republiky se zaměřením na daň z příjmu fyzických osob" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury, právních předpisů a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 11. 3. 2013

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Dobroslavě Pletichové za odborné vedení a podnětné rady při zpracování bakalářské práce.

Daňová soustava České republiky se zaměřením na daň z příjmu fyzických osob

Tax system in the Czech Republic with focusing on individual income tax

Souhrn

Bakalářská práce analyzuje výši daňového inkasa z hlediska odvodu daní z příjmů podnikatelů i zaměstnanců v období ekonomické recese. Práce se proto zaměřila zejména na zdůvodnění propadu daňového inkasa v letech 2009 – 2011. Aby bylo možné inkaso porovnat, zjistit a zdůvodnit příčiny poklesu, byla zkoumána i období před rokem 2009. V další části se práce zaměřila na zkoumání vlivu výdajových paušálů, používaných podnikateli jako legální optimalizace daňového základu. V bakalářské práci jsou uvedeny i příklady, ze kterých jsou patrné rozdíly ve zdanění zaměstnanců a podnikatelů (osob samostatně výdělečně činných).

Summary

Bachelor thesis analyzes the amount of tax collection in terms of tax revenues from income entrepreneurs and employees during the economic recession. Therefore the work is mainly focused on justification of decline in tax collection in 2009 – 2011. In order to compare the collection, identify and explain the reasons of decline, the period before 2009 was also examined. Another part of the thesis is focused on examining the impact of flat rate expenditures used by entrepreneurs as a legal optimize of their tax base. The bachelor thesis also describes examples from which the differences in the taxation of employees and entrepreneurs (self-employed) are apparent.

Klíčová slova: daň, daň z příjmů fyzických osob, základ daně, sleva na dani, výdajové paušály, sazba daně, daňová kvóta

Keywords: tax, income tax of individuals, tax base, tax credit, flat rate expenditures, tax rate, tax quota

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíl práce a metodika	11
3	Teoretická část	12
3.1	Daňová soustava České republiky.....	12
3.1.1	Základní rozdělení daní v daňové soustavě České republiky.....	13
3.2	Daňová teorie	14
3.2.1	Vymezení pojmu daň a její konstrukce.....	14
3.2.2	Konstrukce daně	15
3.2.3	Správa daní	17
3.2.4	Zásady daňového řízení	18
3.3	Daň z příjmů fyzických osob	18
3.3.1	Typy poplatníků.....	18
3.3.2	Osvobození od daně.....	19
3.3.3	Základ daně.....	19
3.3.4	Daňová ztráta	20
3.4	Zdanění příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků	20
3.5	Zdanění příjmů z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti	21
3.6	Příjmy z majetku a ostatní příjmy	22
4	Analytická část	24
4.1	Analýza vývoje daňového inkasa v letech 2007 – 2011 se zaměřením na podíl daně z příjmů fyzických osob.....	24
4.2	Daň z příjmů ze závislé činnosti	27
4.3	Vliv průměrné hrubé mzdy a míry dlouhodobé nezaměstnanosti na daňové inkaso daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti.....	28
4.4	Daň z příjmů fyzických osob – daňová příznání.....	31
4.5	Porovnání inkasa daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a daně z příjmů podnikatelů.....	31

4.6	Identifikace příčin negativního vývoje daňového inkasa daně z příjmů od podnikatelů	34
4.7	Výdajové paušály	34
4.7.1	Příklady uplatnění výdajových paušálů v porovnání se zdaněním zaměstnanců.....	38
4.7.2	Výsledky a diskuse	48
4.7.3	Výdajové paušály v roce 2013	51
5	Závěr.....	52
6	Seznam použitých zdrojů.....	55

Seznam grafů

Graf 1:	Vývoj průměrné hrubé mzdy.....	30
Graf 2:	Porovnání vývoje průměrné mzdy a míry nezaměstnanosti.....	30
Graf 3:	Porovnání podílu inkasa na zaměstnance a na podnikatele.....	34
Graf 4:	Daňová přiznání podaná podnikateli a podíl výdajových paušálů.....	37

Seznam tabulek

Tabulka 1:	Vývoj daňového inkasa za období 2007 – 2011	25
Tabulka 2:	Vývoj daňového inkasa a nedoplatků daně z příjmů fyzických osob.....	27
Tabulka 3:	Vývoj průměrné hrubé mzdy a míry dlouhodobé nezaměstnanosti	29
Tabulka 4:	Počet zaměstnanců a podaná daňová přiznání v letech 2007 - 2011	32
Tabulka 5:	Porovnání podílu inkasa na 1 zaměstnance a na 1 podnikatele.....	33
Tabulka 6:	Daňová přiznání podaná podnikateli a podíl paušálních výdajů	36
Tabulka 7:	Výdajové paušály - podíl jejich uplatnění dle sazeb	38
Tabulka 8:	Výpočet příkladu č. 1.....	39
Tabulka 9:	Výpočet příkladu č. 2.....	41

Tabulka 10: Výpočet příkladu č. 3.....	43
Tabulka 11: Výpočet příkladu č. 4.....	45
Tabulka 12: Výpočet příkladu č. 5.....	47
Tabulka 13: Procento zdanění příjmů.....	49
Tabulka 14: Podíl vyplácených bonusů u daňových příznání, kde byly uplatněny výdajové paušály	50

Seznam schémat

Schéma 1: Zjednodušené stanovení základu daně a výpočtu daně u zaměstnance a podnikatele.....	11
Schéma 2: Základní členění daní	13
Schéma 3: Druhy sazeb daně	17

1 Úvod

Daňový systém České republiky, který byl uveden do praxe v roce 1993, je založen na několika základních pilířích. Jde zejména o dokonalost systému, jeho funkčnost, jednoduchost a přinášení nejmenších nákladů. Systém dále musí plnit svoji funkci, tj. plnit příjmovou stránku státního rozpočtu.

Pro dobré fungování státu je tak velmi důležitý úspěšný a včasný výběr daní, který probíhá podle pravidel, která stát prostřednictvím zákonů stanovil.

Definic pro daň je několik a můžeme ji třídit několika způsoby. Jako nejobecnější definice je používána, že daň je povinná, nenávratná, zákonem určená platba do veřejného rozpočtu. Jedná se přitom o platbu, která je neúčelová a neekvivalentní.

Daňovou soustavu tvoří několik druhů daní, které jsou upraveny jednotlivými zákony. Daně se dělí na přímé a nepřímé.

Práce se zaměřuje na daň z příjmů fyzických osob, která je jednou základních daní daňového systému. Vývoj daňového inkasa daně z příjmů fyzických osob, zejména daňového inkasa daně z příjmů vybírané od podnikatelů, vyvolává v posledních letech velké diskuse. Zejména je zkoumána výše daňového inkasa, která není uspokojivá a hledají se proto příčiny tohoto nepříznivého stavu.

Bakalářská práce si proto vytkla za cíl porovnat vývoj daňového inkasa daně z příjmů vybírané od podnikatelů s vývojem daňového inkasa daně z příjmů zaměstnanců. Práce se snaží dohledat hlavní příčiny poklesu ve výběru daně z příjmů. Při analýze příčin poklesu inkasa daně z příjmů vybírané od podnikatelů práce podrobněji zkoumá význam a vliv výdajových paušálů. Zároveň je v práci poukázáno na důvody, pro které dochází ke zvyšování uplatňování výdajových paušálů.

2 Cíl práce a metodika

Cílem bakalářské práce je analyzovat výši daňového inkasa z hlediska odvodu daní podnikatelů a zaměstnanců v období ekonomické krize. Dílčím cílem je zhodnocení vlivu výdajových paušálů na výši daní z příjmů vybíraných od podnikatelů.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě hlavní části, a to část teoretickou a část analytickou. Teoretická část obsahuje literární rešerši, vysvětlení základních pojmů a kategorií. Dále interpretuje typ daně z příjmů fyzických osob, a to v členění na daň vybíranou od zaměstnanců a od podnikatelů. Analyzuje hlavní příčiny nepříznivého vývoje inkasa daně z příjmů vybírané od podnikatelů. U zjištěných výsledků provádíme syntézu a komparaci. Informace a data byly čerpány z odborné literatury, daňových předpisů a z dostupných údajů Ministerstva financí ČR a České daňové správy. Některé další údaje byly zjištěny v Českém statistickém úřadu. V bakalářské práci byly využity metody sekundárního sběru dat, analýzy dokumentů, syntézy a komparace.

Schéma 1: Zjednodušené stanovení základu daně a výpočtu daně u zaměstnance a podnikatele

§ 6 - zaměstnanec	§ 7 - podnikatel
Úhrn příjmů od zaměstnavatelů	Příjmy z podnikání
+ Úhrn povinného pojistného	- Související výdaje
= ZÁKLAD DANĚ	= ZÁKLAD DANĚ
x sazba daně (15%)	
Vypočtená daň před slevami	
- slevy	
Konečná daň po slevách (daňový bonus - vratka daně)	

Pozn.: výpočet neuvažuje příjmy z kapitálového majetku (§8 zákona o daních z příjmů), z pronájmu (§9 zákona o daních z příjmů) a z ostatních příjmů (§10 zákona o daních z příjmů)

Pramen: vlastní zpracování

3 Teoretická část

3.1 Daňová soustava České republiky

Daňová soustava České republiky představuje soustavu daní, které jsou na území republiky vybírány. Jejím prostřednictvím dochází zejména k zajišťování fiskálních příjmů státu (zdroje financování) a rovněž jejím prostřednictvím dochází k určité regulaci spotřeby (například zavedením spotřebních daní do daňové soustavy).

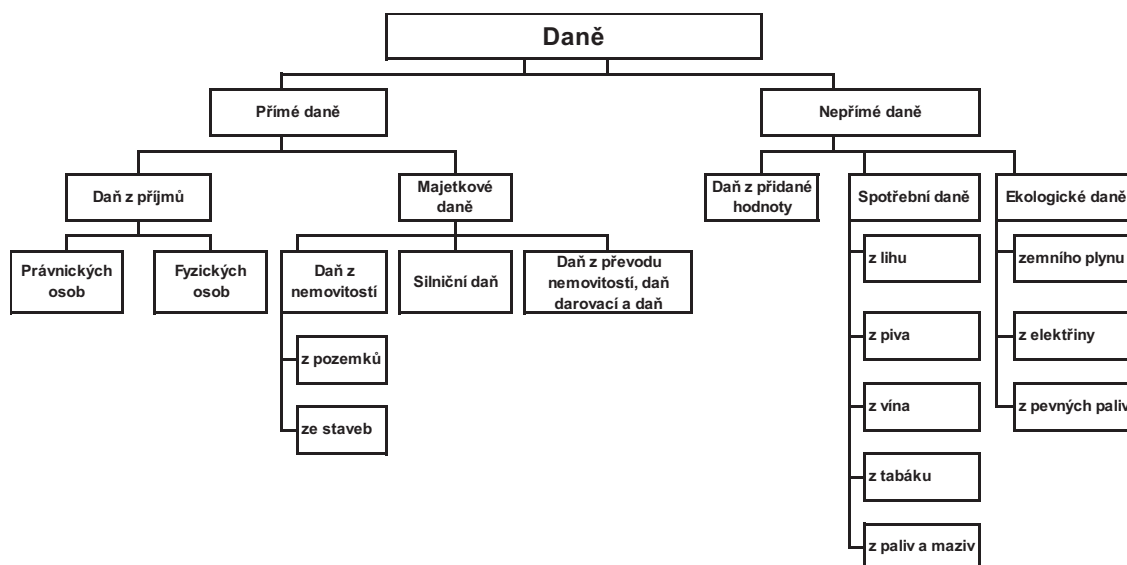
Současná daňová soustava vychází z daňové reformy, která byla provedena v roce 1993. Daňová reforma byla jednou z klíčových reforem porevoluční éry, protože nahrazovala daňovou soustavu založenou na zcela jiných principech. Jednalo se především o to, že ekonomika v období socialistického státu nefungovala na tržních principech, ale na centrálním plánování a z toho se rovněž odvíjela daňová politika státu. [5]

Daňová soustava, která vznikla na základě daňové reformy v roce 1993, již respektovala tržní hospodářství a zejména pak hlavní daňové zásady. Šlo především o zásadu spravedlnosti a schopnosti platit daň, fiskální výtěžnost daní, zásadu nízkých nákladů na správu daní a administrativní náročnosti apod. [5]

V rámci daňové soustavy jsou zdaňovány 3 základní atributy. Jedná se o **příjem** (důchod), dále se jedná o **spotřebu** (konečnou spotřebu zboží a služeb) a o zdanění **majetku** (především nemovitého majetku).

3.1.1 Základní rozdělení daní v daňové soustavě České republiky

Schéma 2: Základní členění daní

Pramen: vlastní zpracování

Daně lze dělit na:

a) daně z příjmů

Jde o daň z příjmů fyzických osob a daň z příjmů právnických osob. Protože v dalších částech se práce bude věnovat dani z příjmů fyzických osob podrobněji, omezí se tato část pouze na konstatování, že se jedná o daň z příjmů jednotlivců, a to ze všech možných zdrojů (ze mzdy, ze zisku z podnikatelské činnosti, z prodeje majetku, z úrokových příjmů, z pronájmu).

Daň z příjmů právnických osob, neboli tzv. firemní daň, se vybírá z příjmů (výnosů) z jejich činnosti a z nakládání s majetkem. Základem pro výpočet daně je hospodářský výsledek zjištěný z účetnictví firem.

b) daně ze spotřeby

Tyto daně se zaměřují na zdanění spotřeby. Základní daní, která daní spotřeby, je daň z přidané hodnoty. Jejím předmětem je nejen zdanění zboží a služeb, ale i dovoz

zboží ze třetích zemí, tj. zemí, které nejsou členy Evropské unie. Daň z přidané hodnoty je univerzálním typem daně. [8]

Selektivním neboli výběrovým typem daní zdaňujících spotřebu jsou spotřební daně. Jsou uvaleny pouze na určité druhy výrobků (zboží), jejichž prostřednictvím stát reguluje jejich spotřebu. Spotřební daně jsou uvaleny na minerální oleje, líh, pivo, víno a tabákové výrobky. [8]

V roce 2008 byly zavedeny energetické daně (jedná se o tzv. ekologické daně). Jde o daň ze zemního plynu, z pevných paliv a z elektřiny. Tyto daně zatěžují dodávky energií konečným spotřebitelům. [8]

c) daň majetkové

Základním typem je daň z nemovitostí, konkrétně daň ze staveb a daň z pozemků, které se vybírají každoročně. Mezi majetkové daně patří rovněž daně dědické, darovací a daně z převodu nemovitostí, které jsou jednorázové. [8]

Mezi majetkové daně je řazena i daň silniční.

d) sociální pojistné

Jedná se o specifickou „daň“. Sociální pojistné má všechny atributy daně, avšak má jiný charakter, neboť se od jeho platby (na rozdíl od daně) očekává v budoucnu nějaké plnění. Jeho funkcí je zajištění prostředků na sociální pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Opomenout nelze ani pojistné na zdravotní pojištění. [8]

3.2 Daňová teorie

3.2.1 Vymezení pojmu daň a její konstrukce

Daň je zákonem stanovená platba a pro všechny je povinná. Jedná se o platbu neekvivalentní, neúčelovou, pravidelnou a nenávratnou. Neúčelovost daně znamená, že není určena ke konkrétnímu využívání, ale je součástí celkových a veřejných rozpočtů. [8]

Daně jsou nástrojem hospodářské politiky daného státu a jednotlivé daně plní konkrétní funkce. Funkce daní odvozujeme od funkcí veřejných financí. Nejdůležitějšími funkcemi jsou funkce fiskální, alokační, redistribuční, stimulační a stabilizační. [8]

Funkce fiskální je funkcí primární. To znamená, že nejdůležitějším cílem daně je naplnit veřejný rozpočet tak, aby pokryl úhradu veřejných výdajů. [8]

Funkce alokační se uplatňuje v případech, kdy selhává tržní mechanismus. Daně plní funkci alokační např. prostřednictvím poskytnutí dotací nebo snížením daní u určitého odvětví apod. [8]

Funkce redistribuční vyrovnává rozdíly důchodů ve společnosti, které vznikly na základě nestabilního tržního mechanismu. Stát vybírá daně ve větší míře od bohatých a díky tomu za pomoci transferů umožňuje zvyšovat příjmy chudším. [8]

Funkce stabilizační spočívá v realizaci různých opatření vedoucích k úsporám v období hospodářského růstu, které se využijí ke zmírnění výkyvů ekonomických cyklů (zejména v období ekonomické recese). [8]

3.2.2 Konstrukce daně

Určení objemu daní, který bude vybírán, není jednoduché. Odvod daní zatěžuje a působí na každou skupinu jinak, proto je konstrukce daně tak složitá. Při konstrukci daně je třeba vzít v úvahu skutečnost, do jaké míry budou daně jednotlivé subjekty ovlivňovat.

Základní konstrukční prvky daní jsou:

- daňový subjekt
- předmět daně
- osvobození od daně
- základ daně a zdaňovací období
- odpočty od základu daně
- sazba daně
- sleva na dani

Daňový subjekt je osoba, která je povinna odvádět či platit daně. Daňové subjekty dělíme z hlediska daňové techniky na poplatníky a plátce daně. Poplatník je osoba, která nese daňové břemeno a daň i odvádí. Plátce daně je zákonem stanovený subjekt (právnícká nebo fyzická osoba), který je povinen odvést do veřejného rozpočtu daň vybranou od jiných subjektů. [8]

Předmět daně - „*Obecně předmětem zdanění rozumíme veličinu, ze které se daň vybírá.*“ [8] Objektem zdanění může např. být majetek, důchod nebo spotřeba.

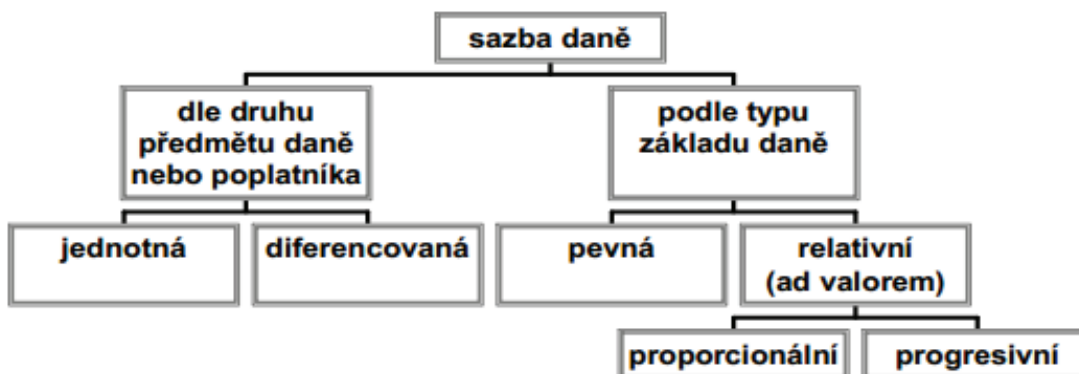
Osvobození od daně je část daně, kterou daňový subjekt nemusí zahrnout do základu daně.

Zdaňovací období „*Je pravidelný časový interval, za který nebo na který se základ daně stanoví a daň vybírá.*“ [8]

Sazba daně „*Je algoritmus, prostřednictvím kterého se ze základu daně stanoví základní částka daně.*“ [8] Sazba daně může být stanovena jako:

- Pevná sazba, která se vztahuje k fyzikální jednotce základu daně [8]
- Relativní sazba stanovená určitým procentem ze základu daně. Rozlišujeme lineární nebo progresivní sazbu daně. [8]
- Jednotná sazba platí pro všechny typy předmětu daně stejně, např. daň z převodu nemovitostí. [8]
- Diferencovaná sazba je různá podle předmětu daně. Příkladem je daň z přidané hodnoty, kdy na potraviny a na různé druhy zboží se sazba daně z přidané hodnoty liší. [8]

Schéma 3: Druhy sazeb daně

Pramen: VANČUROVÁ, Alena a Lenka VÁCHOVÁ. Daňový systém ČR 2010. Praha: VOX a.s., 2010. ISBN 978-80-86324-86-9.

3.2.3 Správa daní

Daně jsou stanoveny státem a pro jejich zajištění je nutný funkční mechanismus, který kontroluje a vybírá daně od daňových subjektů, tzn. správu daní.

V daňovém systému ČR vystupují jako klíčoví správci daně orgány Finanční správy ČR. Jako správci daně dále vystupují celní orgány a orgány obcí (místní daně).

Od 1. 1. 2013 nabyl účinnosti zákon o Finanční správě ČR. Základem nové právní úpravy je vytvoření finanční správy jako jednotné centrálně řízené soustavy orgánů. Jejím hlavním krokem byla reorganizace orgánů daňové správy na regionální a lokální úrovni v podobě transformace 8 finančních ředitelství a 199 finančních úřadů na 14 krajských finančních úřadů s místní působností v sídlech současných krajů a na jejich územní pracoviště. Nově vzniklé Odvolací finanční ředitelství se sídlem v Brně působí jako odvolací orgán s celorepublikovou působností. Nedílnou součástí soustavy orgánů finanční správy je i Specializovaný finanční úřad, který spravuje velké firmy a má celorepublikovou působnost.

Daňové řízení je proces, v rámci kterého se stanovuje daňová povinnost subjektu a následně v jeho průběhu dochází i k výběru daně. Daňový proces je upraven zákonem č. 280/2009 Sb., daňový řád.

3.2.4 Zásady daňového řízení

Osoby, které se účastní daňového řízení, rozdělujeme do tří skupin a to na daňové subjekty, na úřední osoby (tj. zaměstnance správce daně) a na třetí osoby (jedná se například o svědky, znalce apod.).

Při daňovém řízení je důležité dodržovat několik zásad:

- dodržování zákonného postupu,
- rovnost daňových subjektů před správcem daně,
- povinnost zachovat mlčenlivost,
- neveřejnost daňového řízení,
- hodnocení důkazů správcem daně a skutečného obsahu,
- spolupráce daňového subjektu se správcem,
- přiměřenost použitých prostředků správcem daně. [5, 8]

Struktura daňového řízení má 5 základních částí, vyplývajících ze správy daní. Těmi částmi jsou registrační řízení, nalézací řízení, placení daní, vymáhací řízení a opravné a dozorčí prostředky. [7]

3.3 Daň z příjmů fyzických osob

3.3.1 Typy poplatníků

Daň z příjmů fyzických osob se odvádí vždy za zdaňovací období, tím rozumíme kalendářní rok. Poplatníky daně jsou všechny fyzické osoby, tj. daňoví rezidenti a nerezidenti.

Daňovým rezidentem je fyzická osoba, která má na území České republiky trvalé bydliště nebo je to i osoba, která nemá v ČR bydliště. Pro tu ovšem platí podmínka, že dotyčná osoba musí pobývat na území ČR alespoň 183 dní z kalendářního roku. Do těchto dní se nezapočítává pobyt za účelem léčení nebo studií. Daňový rezident odvádí daň z příjmů fyzických osob z příjmů dosažených v České republice, ale i z příjmů

získaných v zahraničí. Na rozdíl od daňového nerezidenta má rezident neomezenou daňovou povinnost. [6, 8]

Daňový nerezident je právnická i fyzická osoba, která má sídlo, resp. bydliště v zahraničí bez místa vedení. Taková osoba se podrobuje dani pouze v případě, že své příjmy nabývá na území ČR.

3.3.2 Osvobození od daně

Dani z příjmů fyzických osob podléhají veškeré příjmy fyzických osob kromě příjmů, které nejsou jejich předmětem. Osvobození od daně z příjmů se týká sociálních příjmů, transferů, náhrad škod, pojistných plnění, některých příjmů z prodeje majetku a některých výher a příjmů souvisejících se státní politikou bydlení. [6, 8]

Největší podíl mezi osvobozenými příjmy představují příjmy sociální. Patří mezi ně např. dávky ze státní sociální podpory, z nemocenského a veřejného zdravotního pojištění, studijní stipendia a příspěvky nadací. [6, 8]

3.3.3 Základ daně

„Základem daně je částka, o kterou příjmy plynoucí poplatníkovi ve zdaňovacím období, za které se pro účely daně z příjmů fyzických osob považuje kalendářní rok, přesahují výdaje prokazatelně vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení, pokud dále u jednotlivých příjmů podle § 6 až 10 není stanoveno jinak.“ [6]

Veškeré příjmy rozdělujeme do pěti dílčích základů daně, kterými jsou příjmy:

- ze závislé činnosti a funkčních požitků,
- z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti,
- z pronájmu,
- z kapitálového majetku a
- ostatní příjmy.

3.3.4 Daňová ztráta

Daňovou ztrátou rozumíme situaci, kdy výdaje zaznamenané v účetnictvích a v daňových evidencích přesahují příjmy z podnikání a jiných samostatně výdělečných činností. [6] „Podle ustanovení § 34 zákona o daních z příjmů lze od základu daně odečíst daňovou ztrátu, která vznikla a byla vyměřena za předchozí zdaňovací období nebo jeho část, a to nejdéle v sedmi a počínaje zdaňovacím obdobím 2004 již pouze pěti zdaňovacích obdobích následujících bezprostředně po období, za které se daňová ztráta vyměřuje.“ [6] Daňová ztráta nastává i v případě, kdy poplatník nedosáhl ve zdaňovacím období žádné příjmy, ale vykazuje pouze výdaje. V tomto případě musí poplatník správci daně tuto skutečnost prokázat.

3.4 Zdanění příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků

Daň z příjmů ze závislé činnosti se týká největšího počtu poplatníků, neboť se týká zdanění příjmů zaměstnanců. Za včasné a řádné daňové plnění nese odpovědnost zaměstnavatel. Zaměstnanec tudíž obdrží čistou mzdu, která už byla zdaněna.

Podle § 6 zákona o daních z příjmů je příjem ze závislé činnosti charakterizován jako „příjem ze současného nebo dřívějšího pracovněprávního, služebního nebo obdobného poměru, ve kterých je poplatník povinen dbát příkazců plátce.“ [8] Za příjmy ze závislé činnosti považujeme rovněž příjmy za práci členů družstva, tantiémy, náhrady za příjmy ze závislé činnosti. [8]

Plátcem daně je tedy zaměstnavatel. Příjmy ze závislé činnosti jsou zaměstnancům vypláceny pravidelně každý měsíc. Do příjmů ze závislé činnosti řadíme všechny příjmy, které zaměstnavatel poskytuje zaměstnancům, včetně tzv. nepeněžitých příjmů. Těmi rozumíme např. poskytnutí zdarma podnikového bytu.

Záloha na daň je stanovena zákonem a musí činit minimálně 20 % ze zdanitelné mzdy. [8]

Po skončení zdaňovacího období provede zaměstnavatel (pokud ho o to v souladu se zákonem zaměstnanec požádá) roční zúčtování záloh. Po zúčtování záloh je zaměstnanci stanovena roční daň.

3.5 Zdanění příjmů z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti

Zdanění příjmů z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti je druhým nejdůležitějším druhem příjmů. Jedná se o příjmy, které plynou z činnosti poplatníka (podnikatele) a jsou považovány za nezávislé. Podnikatel provádí činnosti vlastním jménem a na vlastní účet. Za příjmy z podnikání považujeme:

- a) příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství
- b) příjmy ze živností (příjmy fyzických osob, které podnikají podle živnostenského zákona) a z podnikání podle zvláštního zákona, např. lékaři, advokáti, auditoři
 - příjmy z jiného podnikání
 - příjmy z užití nebo poskytnutí průmyslového a jiného duševního vlastnictví a autorských práv
 - příjmy z výkonu nezávislého povolání

Základ daně chápeme jako rozdíl mezi příjmy a výdaji (viz též kapitola 3.3.3). Při sestavování základu daně vycházíme u poplatníků daně, kteří vedou účetnictví, z hospodářského výsledku a z rozdílu mezi příjmy a výdaji, které účetnictví nevedou, ale vedou daňovou evidenci, případně uplatňují paušální výdaje. [6]

Při prokazování výdajů si poplatníci mohou vybrat jeden ze dvou způsobů:

- a) Doložit výdaje účetními doklady nebo jinými doklady.
- b) Výdaje prokázat jako podíl z dosažených příjmů, zjednodušeně řečeno, tzv. výdajovými paušály. Tyto výdaje obsahují veškeré poplatky, které lze do základu daně zahrnout s výjimkou pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění. Poplatník daně, který uplatňuje paušální výdaje je však povinen vést si veškeré záznamy o příjmech a evidenci pohledávek, které mu vznikly v souvislosti s podnikatelskou nebo jinou výdělečnou činností. [6, 8]

Fyzická osoba může k podnikání využívat i svůj majetek. Je tedy považována nejen za podnikatelský subjekt, ale i za spotřebitele. Z tohoto důvodu je ze zákona dáno, že majetek se musí rozdělit. Majetek můžeme rozdělit podle toho, zda ho fyzické osoby používají pro svou podnikatelskou či obdobnou činnost a na majetek osobní potřeby. Majetek, který osoby používají pro podnikání, se nazývá obchodní majetek. Je definován jako úhrn majetkových hodnot, které poplatník vlastní, a o kterých se současně účtuje nebo účtovalo nebo byly uvedeny v daňové evidenci. [8]

Paušální výdaje zahrnují vše, co souvisí s dosažením příjmů. Obsahují tedy i odpisy hmotného a nehmotného majetku používaného pro podnikání a jinou samostatně výdělečnou činnost. Pro poplatníka vedení evidence pro daňové účely a nejistota s výší daní v průběhu zdaňovacího období, představuje psychickou a časovou zátěž. Proto tu je možnost stanovení paušální daně. Ovšem stanovit paušální daň si smějí jen poplatníci, kteří splní celou řadu podmínek. [8] Podrobněji viz v dalších částech práce.

Příjmy a výdaje dosažené z podnikání je možné rozdělit na manžela (manželku) či na ostatní členy domácnosti. Tyto osoby zákon označuje jako spolupracující osoby (viz § 13 zákona o daních z příjmů).

3.6 Příjmy z majetku a ostatní příjmy

Jedná se o příjmy „doplňkového“ charakteru. Příjmy z majetku dělíme na příjmy běžné a kapitálové. Běžné příjmy z finančního majetku patří do dílčího základu daně z kapitálového majetku. Příjmy z pronájmu tvoří příjmy z pronájmu nemovitostí, bytů a jiných částí, nebytových prostor a z pronájmu movitých věcí. Základ daně tvoří příjmy snížené o výdaje na dosažení, zajištění a udržení příjmů. Poplatník i v tomto případě může uplatnit paušální výdaje, a to dle současné právní úpravy ve výši 30 % z příjmů. [8]

Příjmy z kapitálového majetku tvoří příjmy z finančního majetku. Jde například o:

- *„Úroky z vkladů na běžných účtech, které podle podmínek banky nejsou určeny k podnikání*
- *Úroky plynoucí ze směnek vystavených bankou k zajištění vkladu*
- *Úroky z vkladů na úsporných účtech*

- *Úroky a jiné výnosy z vkladních listů*
- *Úrokové výnosy z obligací apod.*
- *Podíly na zisku tichého společníka*
- *Podíly na zisku kapitálových společností a družstev a dividendy“ [8]*

4 Analytická část

4.1 Analýza vývoje daňového inkasa v letech 2007 – 2011 se zaměřením na podíl daně z příjmů fyzických osob

Daňové příjmy představují rozhodující položku veřejných příjmů. Pokud hovoříme o veřejných příjmech, jedná se v podstatě o příjmy státního rozpočtu České republiky, rozpočtu obcí, krajů, a státních fondů České republiky. I když daňové příjmy nejsou jedinou příjmovou položkou (dalšími příjmovými položkami jsou např. poplatky, cla, místní daně apod.), tak můžeme s jistotou konstatovat, že daňové příjmy jsou vedle příjmů z veřejných pojistných položkou jednou z nejvýznamnějších.

V kapitole 3.1.1 jsme provedli základní rozdělení daní. Jak vyplývá z tabulky č. 1 (str. 25), nepřímé daně se na celkovém daňovém inkasu podílí rozhodující měrou (pozn. jde o přehled daní, které vybírají finanční úřady). Daň z přidané hodnoty, jako typická daň zdaňující spotřebu, se na celkovém podílu daňového inkasa vybíraného finančními úřady podílí téměř 50%. Ne nevýznamný podíl na celkovém daňovém inkasu mají i daně spotřební, které vybírají celní úřady (pro zajímavost a srovnání lze uvést, že dle statistik MF činilo v roce 2011 inkaso spotřebních daní 140,6 mld. Kč v roce 2012 pak 140,4 mld. Kč). Pro účely této práce a její zaměření se však dále zaměříme na daně vybírané finančními úřady, konkrétně na daň z příjmů.

Daň z příjmů se vybírá ve 4 položkách.

1. Daň z příjmů právnických osob (jde o tzv. daň firem někdy též označována jako korporátní daň) - jak vyplývá z tabulky č. 1, činí podíl této daně na celkovém inkasu cca 20%. Jde tedy o jednu z nejvýznamnějších příjmových položek veřejných rozpočtů.
2. Daň z příjmů vybíraná srážkou (z tabulky č. 1 vyplývá její podíl na celkovém inkasu mezi 3 až 4 %) se vyznačuje snadným výběrem.
3. Daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti (daň ze mzdy) představuje daň, která je poplatníkům (zaměstnancům) srážena jejich zaměstnavateli z jejich

výdělku a poté je odváděna na účet finančního úřadu. Jde o daň vcelku dobře vybíratelnou. Tato daň se podílí na celkovém inkasu více než 20% (viz tabulka č. 1). Jde rovněž o klíčovou příjmovou položku státního rozpočtu.

4. Daň z příjmů fyzických osob (daň z příjmů podnikatelů, i když se nejedná o zcela výstižný název - viz dále) se na celkovém daňovém inkasu podílí v posledních období cca 1% podílem (viz tabulka č. 1). Tento na první pohled disproportionální poměr bude v dalších částech podroben analýze.

Tabulka 1: Vývoj daňového inkasa za období 2007 – 2011

Daň (v mil. Kč)	2007	2008	2009	2010	2011
Daň z přidané hodnoty	236 385	255 190	253 612	269 547	275 394
Daň z příjmů právnických osob	155 674	173 590	110 543	114 746	109 312
Daň z příjmů vybírané srážkou	15 700	19 299	19 189	19 298	19 848
Daň silniční	5 915	6 002	4 795	5 100	5 187
Daň dědická	109	115	88	87	78
Daň darovací	692	345	162	138	4 279
Daň z převodu nemovitostí	9 774	9 950	7 809	7 453	7 362
Ostatní příjmy, odvody, pokuty a poplatky	4 250	4 281	3 784	3 487	3 109
Daň z příjmů - podnikatelů	17 003	17 749	5 565	7 987	2 939
Daň z příjmů - zaměstnanci	126 388	115 180	111 042	111 842	119 373
Daň z nemovitostí	5 123	5 195	6 361	8 747	8 568
C E L K E M	577 014	606 896	522 950	548 432	555 449

Pramen: zpracováno dle údajů České daňové správy

Práce se dále podrobněji zaměří na dvě položky daně z příjmů, a to na daň z příjmů ze závislé činnosti (daně ze mzdy) a daň z příjmů fyzických osob (podnikatelské daně).

Výnos daně z příjmů podnikatelů je na první pohled výrazně nižší než výnos daně ze mzdy. Nic by na tomto faktu nezměnila ani teoretická situace (v praxi však nereálná),

kdyby došlo ke 100 % výběru daňových nedoplatků evidovaných u těchto typů daní. I když v absolutních částkách jsou nedoplatky podnikatelské daně z příjmů 3 až 4x vyšší než nedoplatky daně ze mzdy (viz tabulka č. 2 na str. 27), tak by ani jejich teoretický 100% „dovýběr“ nezměnil nic na tom, že v posledních obdobích je výnos daně ze mzdy několikanásobně vyšší než inkaso podnikatelské daně (viz tabulka č. 2).

Příčiny tohoto vývoje lze hledat v různých oblastech, ale především je nutné objektivně konstatovat, že pokud se analyzuje výše inkasa podnikatelské daně na daňových účtech finančních úřadů, nejedná se vždy o čistou podnikatelskou daň. Z hlubší analýzy účtu podnikatelské daně se totiž dojde k poznání, že na tyto daňové účty daně z příjmů se evidují veškeré daňové povinnosti z podaných daňových přiznání. To znamená i z těch daňových přiznání, které museli podat občané – nepodnikatelé, a to jak z důvodu, že měli například příjmy vyšší než stanovil zákon o daních z příjmů (např. z prodeje majetku) nebo měli souběžně více zaměstnavatelů a tudíž jim zaměstnavatel nemohl provést roční zúčtování atd. Proto i tato skutečnost negativně zkresluje inkaso (výnos) podnikatelské daně, neboť v praxi tito poplatníci (nepodnikatelé) nárokují v rámci svých daňových přiznání nejrůznější slevy na dani (typicky slevy na děti nebo vyživovanou manželku) nebo odpočty zaplacených úroků z úvěrů na bytové potřeby (například hypoteční úvěry). Uplatňování slev a odpočtů pak vede ke snižování daňových povinností, resp. ke vracení přeplatků na dani, které jdou na vrub celkové výše daně vybírané od podnikatelů. Na tomto stavu se nic podstatného nezmění ani v roce 2013 (výjimkou bude omezení uplatňování slev na děti u poplatníků uplatňujících paušální výdaje – viz kapitola 4.7.3).

Na druhou stranu, ani výše zmíněný faktor ve výsledku nezmění celkový náhled na disproporci ve výnosnosti těchto dvou typů daní.

Tabulka 2: Vývoj daňového inkasa a nedoplatků daně z příjmů fyzických osob

Daň z příjmů fyzických osob - zaměstnanci	2007	2008	2009	2010	2011	2012
- inkaso (mil. Kč)	126 388	115 180	111 042	111 842	119 373	119 787
- nedoplatky (mil. Kč)	4 571	4 338	4 099	4 068	3 974	3 811
Daň z příjmů fyzických osob - podnikatelé	2007	2008	2009	2010	2011	2012
- inkaso (mil. Kč)	17 003	17 749	5 565	7 987	2 939	3 261
- nedoplatky (mil. Kč)	14 886	15 085	14 340	14 350	14 284	13 737

Pramen: zpracováno dle údajů České daňové správy

Porovnáním údajů v tabulce č. 2 je zřejmý (kromě nepřehlédnutelné rozdílné výše inkasa u obou typů daní z příjmů) rozdíl ve vývoji inkasa u daně z příjmů ze mzdy a daně z příjmů od podnikatelů. Zatímco po poklesu výnosu daně z příjmů ze mzdy v letech 2009 a 2010 došlo k mírnému nárůstu inkasa této daně, tak u podnikatelské daně došlo v roce 2009 k výraznému propadu, který nadále pokračoval i v letech 2011 a 2012.

4.2 Daň z příjmů ze závislé činnosti

Rok 2009 je charakterizován rokem nástupu hospodářské krize. Podle údajů statistického úřadu meziročně poklesl evidenční počet zaměstnanců. V následujícím roce (tj. v roce 2010) navíc vzrostlo daňové zvýhodnění na vyživované dítě (z částky 10680 Kč na částku 11604 Kč).

K určitému růstu inkasa daně z příjmů ze závislé činnosti (daně ze mzdy) došlo za zdaňovací období roku 2011. Jak uvádí daňová správa ve své výroční zprávě, příčinou tohoto nárůstu je zejména rostoucí míra zaměstnanosti a snížení slevy na poplatníka (o 100 Kč - jednalo se o tzv. „povodňovou stokorunu“).

4.3 Vliv průměrné hrubé mzdy a míry dlouhodobé nezaměstnanosti na daňové inkaso daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti

Předchozí část (část 4.2) hodnotí propad inkasa z pohledu daňové správy a identifikuje příčiny propadu inkasa na počátku ekonomické recese, tj. v roce 2009. V další části bakalářské práce je podrobněji zkoumán vliv zaměstnanosti na vývoj daňového inkasa daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti (viz závěr daňové správy uváděný ve výroční zprávě). Z údajů Českého statistického úřadu byla zjištěna průměrná hrubá mzda a míra dlouhodobé nezaměstnanosti. Jak vyplývá z tabulky č. 3 (str. 29), průměrná hrubá mzda vykazuje od zkoumaného roku 2003 až do roku 2011 trvalý nárůst (tento jev je zřetelný i z grafu č. 1 na str. 30). Až v roce 2012 vykázal ukazatel průměrné hrubé mzdy meziroční pokles.

Provedením meziroční změny průměrné nominální hrubé mzdy však bylo zjištěno rozdílné tempo růstu tohoto ukazatele (viz tabulka č. 3). Zatímco od sledovaného roku 2003 až do roku 2008 meziročně rostla průměrná mzda o cca 6 – 7 %, tak v roce 2009 byl meziroční nárůst již pouze 3,33%. Pokles tempa růstu pak pokračuje i v dalších obdobích, a to až do roku 2012, kdy průměrná mzda bohužel poklesla o 0,11 %.

Skutečnost, že rok 2009 je charakterizovaný jako určitý milník hospodářské krize, lze ověřit i dalším indikátorem zjištěným z údajů Českého statistického úřadu. Vedle propadu daňového inkasa daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti, zpomalení meziročního růstu průměrné mzdy lze totiž vysledovat i to, že po trvalém poklesu míry dlouhodobé nezaměstnanosti došlo v roce 2009 k obratu ve vývoji i u tohoto ukazatele. V roce 2009 míra dlouhodobé nezaměstnanosti zaznamenala ve srovnání s rokem 2008 zvýšení 2,3% (viz tabulka č. 3).

Lze tedy zkonstatovat, že rok 2009 byl zlomovým rokem hospodářské krize ve vývoji zaměstnanosti i ve vývoji průměrné hrubé mzdy, což se negativně projevilo i ve vývoji daňového inkasa. Z analýzy vybraných makroekonomických ukazatelů lze uvést, že hospodářská krize z roku 2009 znamenala pro české hospodářství dalekosáhlejší důsledky, než se na první pohled může zdát. Během zpracování bakalářské

práce (únor 2013) byly totiž v internetových médiích (např. idnes.cz)¹ zveřejněny výsledky lednové míry nezaměstnanosti, které jsou nejhorší od roku 1993. Míra nezaměstnanosti v lednu 2013 dosáhla 10,1% !

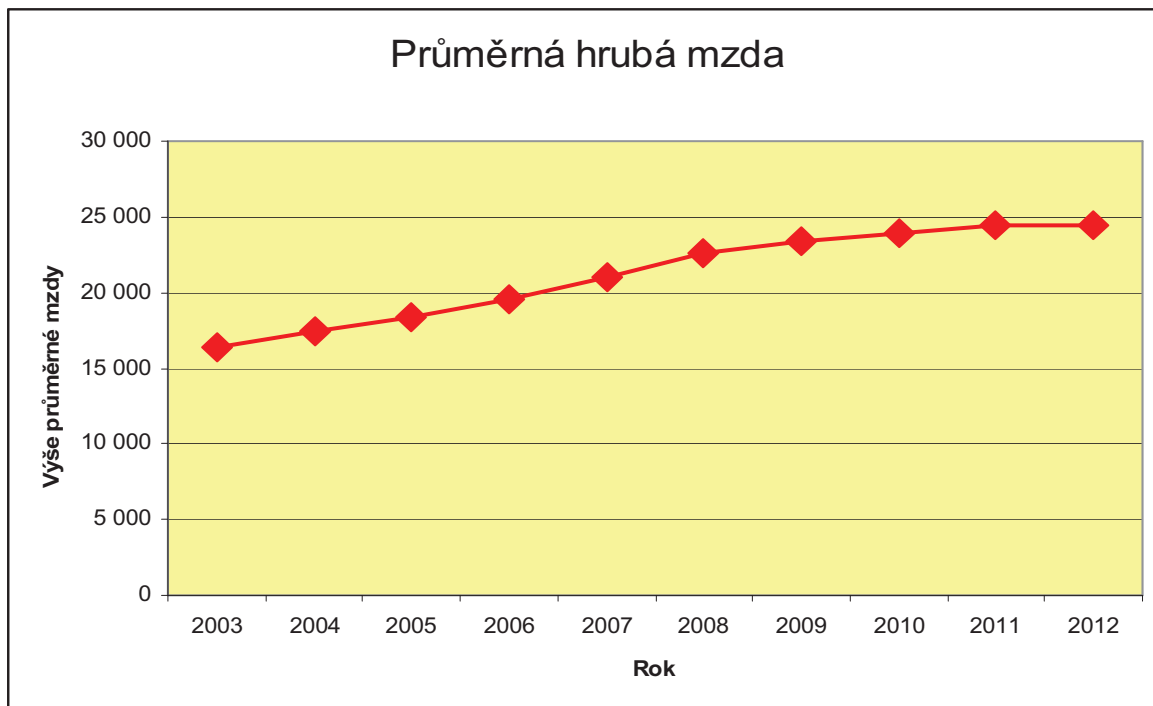
Tabulka 3: Vývoj průměrné hrubé mzdy a míry dlouhodobé nezaměstnanosti

	Průměrná hrubá mzda	Tempo růstu		Míra dlouhodobé nezaměstnanosti %
		%	rozdíl	
2003	16 430	%	rozdíl	7,80%
2004	17 466	106,31%	6,31%	8,30%
2005	18 344	105,03%	5,03%	7,90%
2006	19 546	106,55%	6,55%	7,10%
2007	20 957	107,22%	7,22%	5,30%
2008	22 592	107,80%	7,80%	4,40%
2009	23 344	103,33%	3,33%	6,70%
2010	23 864	102,23%	2,23%	7,30%
2011	24 436	102,40%	2,40%	6,70%
2012	24 408	99,89%	-0,11%	

Pramen: zpracováno dle údajů Českého statistického úřadu

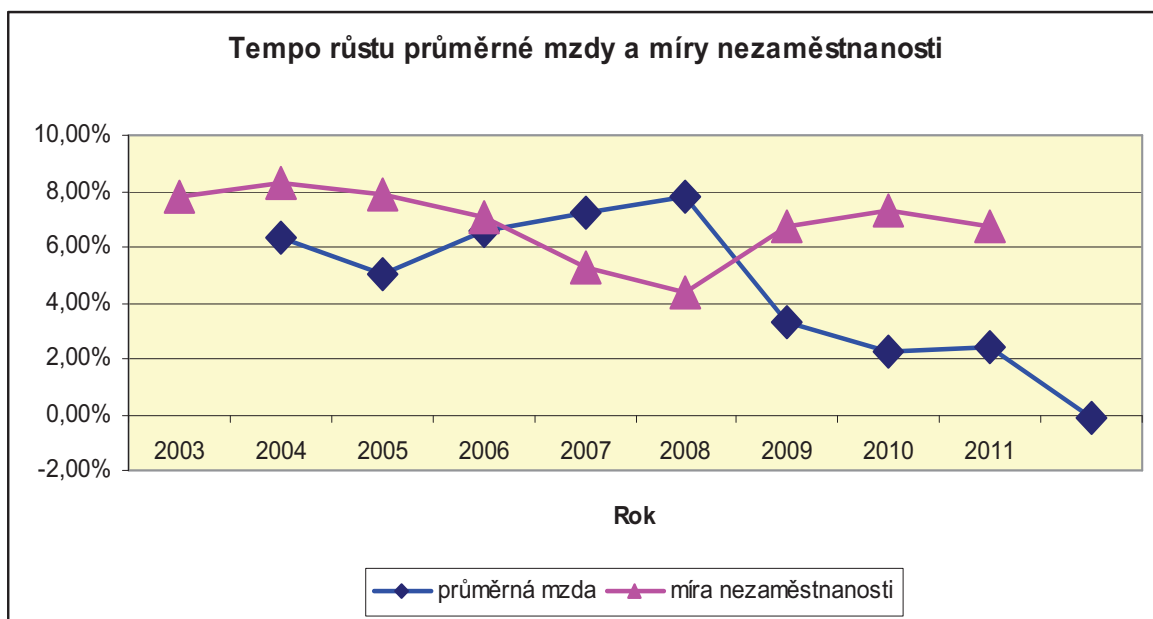
¹Zdroj: ŠPAČKOVÁ, Iva. Dvě recese po sobě Česko nerozdýchává, proto je nezaměstnanost rekordní. *IDnes.cz* [online]. 8.2.2013, [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/rozhovor-s-davidem-markem-o-nezamestnanosti-v-cesku-f9d-/ekonomika.aspx?c=A130208_133225_ekonomika_spi

Graf 1: Vývoj průměrné hrubé mzdy

Pramen: vlastní

Graf 2: Porovnání vývoje průměrné mzdy a míry nezaměstnanosti

Pramen: vlastní

Z grafu č. 2 je zřetelný zvyšující se rozdíl mezi vývojem průměrné mzdy (ta v letech 2009 – 2010 klesala) a míry dlouhodobé nezaměstnanosti, která naopak v letech 2009 – 2010 rostla.

4.4 Daň z příjmů fyzický osob – daňová přiznání

Z údajů o vývoji daňového inkasa podnikatelské daně lze zaznamenat největší meziroční propad právě v roce 2009 (-12 184 mil. Kč.). Z hodnocení daňové správy vyplývá že, významným důvodem poklesu inkasa byla tzv. vládní protikrizová opatření. Podnikatelé s maximálně 5 zaměstnanci byli zproštěni povinnosti platit zálohy na daň, což představovalo výpadek cca 8 mld. Kč (viz výroční zpráva daňové správy za rok 2009). Další oblastí pak byly legislativní změny – zavedení jednotné sazby daně ve výši 15%, zvýšení slev na dani a daňového zvýhodnění a zvýšení limitu vlastního příjmu jednoho z manželů.

Dalším výrazným (negativně hodnoceným) mezníkem ve vývoji daňového inkasa této daně byl rok 2011. Legislativními úpravami totiž došlo ke zvýšení výdajových paušálů, zavedení paušálu na dopravu, k mimořádným daňovým odpisům. Tyto úpravy vedly k výraznému poklesu daňového inkasa podnikatelské daně až pod hranici 3 mld. Kč za rok.

4.5 Porovnání inkasa daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a daně z příjmů podnikatelů

Z tabulky č. 2 (str. 27) je patrný rozdílný výnos inkasa u obou typů daně z příjmů. Jak již bylo konstatováno ani v případě potencionálního 100 % dovýběru daňových nedoplatků u těchto daní, které jsou u podnikatelské daně vykazovány řádově trojnásobně vyšší než u daně z příjmů ze závislé činnosti, zůstala by disproporce v inkasu daní měřeného v absolutní částce stále výrazně vysoká, a to v neprospěch daně z příjmů podnikatelů.

Porovnání absolutních částek se ovšem nejví jako objektivní srovnávací indikátor. Je nepochybné, že počet subjektů podávajících daňové přiznání bude výrazně nižší než počet zaměstnanců. Tato skutečnost je doložena údaji o počtu zaměstnanců (viz údaje

Českého statistického úřadu) a počtu podaných daňových přiznání (viz údaje daňové správy). Jak vyplývá z tabulky č. 4, rozdíl těchto dvou parametrů je více než dvojnásobný².

Tabulka 4: Počet zaměstnanců a podaná daňová přiznání v letech 2007 - 2011

	Pracovní síla (tis. osob)	Zaměstnaní (tis. osob)	Počet podaných daňových přiznání fyzických osob
2007	5 198	4 922	2 348 299
2008	5 232	5 002	1 739 241
2009	5 286	4 934	1 794 573
2010	5 269	4 885	1 834 136
2011²	5 200	4 800	1 883 895

Pramen: zpracováno dle údajů České statistického úřadu a České daňové správy

S využitím zjištěných údajů byl proveden srovnávací výpočet podílu daňového inkasa u obou typů příjmových daní, v přepočtu na jednoho zaměstnance (u daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti) a na jedno podané daňové přiznání (u podnikatelské daně). Výsledky jsou zachyceny v tabulce č. 5 (str. 33) a ukázaly propastný rozdíl. V roce 2011 byl průměrný výnos daně z příjmů o 23,3 tis. Kč na zaměstnance vyšší než na jedno podané daňové přiznání. Přehledně je rozdíl ve výnosu inkasa zřejmý i z grafu č. 3 (str. 34).

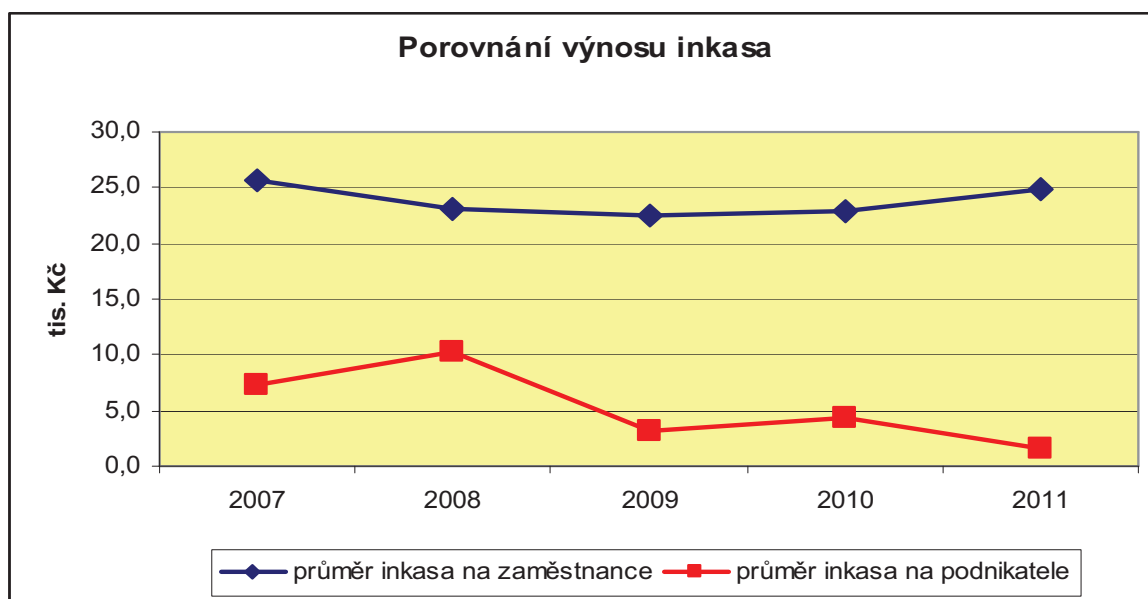
² Pozn. protože za rok 2011 Český statistický úřad zatím údaje nezveřejnil, byl proveden odhad těchto položek, což bylo pro účely tohoto porovnání shledáno jako vyhovující

Tabulka 5: Porovnání podílu inkasa na 1 zaměstnance a na 1 podnikatele

Daň z příjmů fyzických osob - zaměstnanci	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>
inkaso (mil. Kč)	126 388	115 180	111 042	111 842	119 373
počet zaměstnanců (tis. osob)	4 922	5 002	4 934	4 885	4 800
průměr inkasa na 1 zaměstnance (tis. Kč)	25,7	23,0	22,5	22,9	24,9
Daň z příjmů fyzických osob - podnikatelé	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>
inkaso (mil. Kč)	17 003	17 749	5 565	7 987	2 939
podaná daňová přiznání (tis. ks)	2 348	1 739	1 795	1 834	1 884
průměr inkasa na 1 podnikatele (tis. Kč)	7,2	10,2	3,1	4,4	1,6

Pramen: zpracováno dle České daňové správy

Graf 3: Porovnání podílu inkasa na zaměstnance a na podnikatele

Pramen: vlastní

4.6 Identifikace příčin negativního vývoje daňového inkasa daně z příjmů od podnikatelů

V předchozích kapitolách byly uvedeny příčiny negativního vývoje inkasa daně z příjmů od podnikatelů, tak jak je uvádí Česká daňová správa ve svých výročních zprávách. Na co však je nejvíce poukazováno ze strany daňové správy, je vývoj v oblasti tzv. výdajových paušálů v kombinaci s uplatňováním slev na vyživované dítě, případně na vyživovanou manželku.

4.7 Výdajové paušály

Z údajů daňové správy vyplývá, že počet poplatníků podávajících daňové přiznání k dani z příjmů fyzických osob se v posledních letech výrazně nemění, avšak k výraznému zvýšení dochází u položky uplatňování výdajových paušálů, resp. u výdajů uplatňovaných procentem z příjmů podle § 7 odst. 7 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Důvodem, proč jsou výdajové paušály ve větší míře používány, je jejich nastavení v zákoně o daních z příjmů a jejich téměř každoroční zvyšování pro širší skupinu

poplatníků. Například v roce 2005 činila výše paušálních výdajů 50% u zemědělské výroby, 25% u živností a ostatních podnikání a 20% u pronájmu. Rok 2006 pak zaznamenal prudký nárůst sazeb paušálních výdajů. Sazba pro zemědělskou výrobu byla zvýšena o 30% až na částku 80%. Živnostenské podnikání bylo rozděleno na řemeslné živnosti, u nichž byla stanovena sazba na 60% a na ostatní živnosti, pro které byla sazba výdajových paušálů rovněž zvýšena až na 50%. Poplatníci podnikající v „ostatním podnikání“ dostali možnost odečíst od svých příjmů 40% výdajů a konečně u pronájmu byly paušální výdaje zvýšeny o 10%, tj. na sazbu 30%.

V dalších letech byly paušální výdaje dále upravovány. V roce 2011 dosáhly sazby výdajových paušálů současných hodnot, konkrétně u zemědělské výroby jsou ve výši 80%, u řemeslných živností rovněž ve výši 80%, u ostatních (neřemeslných) živností 60%, u jiného podnikání (např. nezávislá podnikání, znalci, atd.) 40%, u autorských příjmů 40% a u pronájmů 30%.

V tabulce č. 6 (str. 36) je uveden počet poplatníků, kteří vykázali ve svých daňových přiznáních příjmy podle § 7 zákona daně z příjmu (tzn. příjmy z podnikání) a počet poplatníků, kteří ve svých daňových přiznáních uplatnili výdajové paušály. Z uvedených údajů je zřejmé, že ve sledovaném období došlo k nárůstu podílu poplatníků uplatňujících výdaje procentem z příjmů z 24% v roce 2005 až na 50% podíl v roce 2010.

Tento trend může souviset i se širším využíváním tzv. švarcsystému (tj. „zaměstnávání na živnostenský list“). Tento způsob zaměstnávání, který je často i v médiích hodnocen jako kontroverzní, je stále častěji využíván zejména u profesí, jako jsou stavební dělníci, sezónní pracovníci v zemědělství atd. Zaměstnavatelé přitom tento způsob zdanění vyhledávají, neboť jim šetří mzdové náklady (neodvádějí za zaměstnance povinné pojistné ve výši 25% sociální pojištění a 9% zdravotní pojištění). Ze strany zaměstnanců pak dochází k vyšším příjmům, protože díky uplatněným paušálním výdajům si sníží daňovou povinnost (v další části práce bude toto ukázáno na výpočtech několika příkladů). Zároveň dochází i k nižším odvodům sociálního a zdravotního pojištění.

Na druhou stranu může mít používání tzv. „švarcsystému“ pro obě strany i negativní důsledky. Zákon o zaměstnanosti stanoví vysoké pokuty, které může zaměstnavatel obdržet od inspektorátů práce, pokud mu bude „švarcsystém“ prokázán. Jde o pokuty až do výše 10 mil. Kč. Pro zaměstnance pak tento způsob zaměstnání znamená nejistotu, protože pokud ho již zaměstnavatel nebude „potřebovat“ a přestane s ním spolupracovat

(v podstatě ho propustí) nemá nárok na žádné odstupné. Dále nemá nárok ani na žádné náhrady, pokud se mu stane např. pracovní úraz atd. Co je však na tomto způsobu zdanění, resp. podnikání do budoucna nejvíce alarmující, je skutečnost, že lidé zaměstnaní na „švarcsystém“ mohou v budoucnu díky svým minimálním odvodům na sociální a zdravotní pojištění očekávat pouze minimální nemocenské dávky a důchod. Tato skutečnost se může v budoucnu ukázat jako velký problém a navíc může mít vážné dopady na sociální klima ve státě. Lze totiž očekávat, že v případě, kdy poroste počet důchodců s minimálním důchodem, poroste zároveň nespokojenost lidí s životní úrovní. Navíc se tato skutečnost začne projevovat i ve spotřebě, což povede k nižším výnosům nepřímých daní (zejména daně z přidané hodnoty). Nelze tedy do budoucna vyloučit ze strany vlády tlak na zvýšení daní z příjmů a odvodů na sociální pojistné.

Pokud by byl v budoucnu požadavek na opatření vedoucí k vyššímu výběru daně z příjmů od podnikatelů, nebude pravděpodobně možné vynechat ani reformu sazeb a možnosti uplatnění výdajových paušálů.

Tabulka 6: Daňová přiznání podaná podnikateli a podíl paušálních výdajů

ZO ³	počet OSVČ ⁴ dle DAP ⁵ (příjem dle §7)	počet uplatňujících výdaje paušálem	Podíl (OSVČ ⁴) uplatňujících výdaje paušálem
2005	948 875	225 700	24%
2006	958 072	277 984	29%
2007	965 447	313 715	32%
2008	975 149	357 987	37%
2009	992 090	433 485	44%
2010	1 003 264	469 666	47%
2011	1 020 307	511 811	50%

Pramen: zpracováno dle údajů České daňové správy

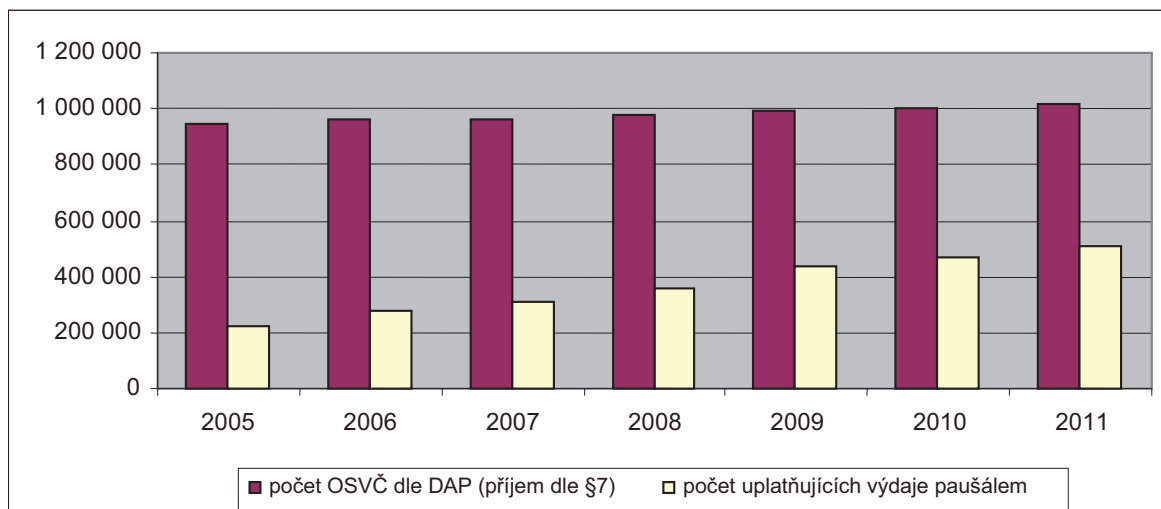
Nárůst podílu daňových přiznání s uplatněnými paušálními výdaji je velmi zřetelně vidět z tabulky č. 6 a grafu č. 4. Od roku 2005 se podíl paušálních výdajů neustále zvyšuje.

³ ZO = zdaňovací období

⁴ OSVČ = osoba samostatně výdělečně činná

⁵ DAP = daňové přiznání

Graf 4: Daňová přiznání podaná podnikateli a podíl výdajových paušálů

Pramen: vlastní

Z analýzy daňových přiznání, ve kterých byly uplatněny paušální výdaje podle jednotlivých sazeb (viz tabulka č. 7), je zřejmý nárůst podílu uplatněných výdajových paušálů se sazbami 60% a 80% (tyto nejvyšší sazby jsou uplatněny v 90% daňových přiznání, ve kterých jsou uplatněny výdajové paušály). Tento fakt lze hodnotit jako logický dopad toho, že výdajovým paušálům u řemeslných živností byla přiřazena sazba 80% a u neřemeslných živností sazba 60%. Zbývajících 10% podíl daňových přiznání, ve kterých byly uplatněny výdajové paušály, tvoří 40% sazba přiřazená nezávislým povoláním. Nejnižší 30% sazba u pronájmu má ve struktuře paušálních výdajů zanedbatelný podíl (několik desetin %).

Tabulka 7: Výdajové paušály - podíl jejich uplatnění dle sazeb

ZO ⁶	podíl uplatněných výdajových paušálů v daňových přiznáních dle sazeb (v %)				
	30%	40%	50%	60%	80%
2006		13%	61%	24%	3%
2007		12%	61%	25%	2%
2008		11%	61%	25%	2%
2009				72%	28%
2010		10%		62%	28%
2011		10%		62%	28%

Pramen: zpracováno dle údajů České daňové správy

4.7.1 Příklady uplatnění výdajových paušálů v porovnání se zdaněním zaměstnanců

V další části práce je proveden rozbor, resp. porovnání zdanění některých profesí v zaměstnaneckém poměru a v podnikání v režimu uplatnění výdajových paušálů. Všechny příklady vycházejí z právní úpravy pro zdaňovací období roku 2011.

Příklady jsou postaveny na principu, kdy se při výpočtu vždy vychází ze stejných hrubých příjmů zaměstnanců i podnikatelů. U podnikatelů se vychází z toho, že příjmy jsou předmětem jejich fakturace, zároveň se nepracuje s daní z přidané hodnoty (tj. příjem daň z přidané hodnoty neobsahuje). U zaměstnanců se vychází z tzv. superhrubé mzdy. Tento postup je v souladu se zákonnou úpravou a v praxi znamená, že hrubá mzda zaměstnance je navýšena o povinné pojistné hrazené zaměstnavatelem ve výši 34%. Podnikatel si své příjmy v souladu se zákonem snižuje o „vynaložené“ paušální výdaje.

Pozn.: V tabulkách je uveden podnikatel pod zkratkou OSVČ (osoba samostatně výdělečně činná). Příklady nezohledňují pojistné hrazené podnikateli a zaměstnanci.

Příklad č. 1 - zadání příkladu:

Profese: pokrývač

Zaměstnanec - hrubá měsíční mzda: 40 000,- Kč

Podnikatel – měsíčně fakturuje částku 40 000,- Kč, uplatňuje v souladu se zákonem paušální výdaje ve výši 80%.

⁶ ZO = zdaňovací období

U obou typů zdanění je ve třech variantách proveden výpočet:

1. varianta: bezdětná fyzická osoba,
2. varianta: 1 dítě + vyživovaná manželka (bez vlastních příjmů),
3. varianta: 2 děti.

Tabulka 8: Výpočet příkladu č. 1

Pokrývač (v Kč)	bezdětný		1 dítě + manželka		2 děti	
	OSVČ	zaměst.	OSVČ	zaměst.	OSVČ	zaměst.
příjmy	480000	480000	480000	480000	480000	480000
povinné pojistné		163200		163200		163200
výdaje 80% příjmů	384000		384000		384000	
základ daně	96000	643200	96000	643200	96000	643200
daň před slevou	14400	96480	14400	96480	14400	96480
sleva na poplatníka	23640	23640	23640	23640	23640	23640
sleva na manželku	0	0	24840	24840	0	0
daň po slevě	0	72840	0	48000	0	72840
sleva na dítě	0	0	0	11604	0	23208
daňový bonus	0	0	11604	0	23208	0
daň po slevě	0	72840	0	36396	0	49632
příjem státu	0	72840	-11604	36396	-23208	49632
čistý příjem poplatníka	480000	407160	491604	443604	503208	430368
rozdíl zaměst/OSVČ	0	72840	0	48000	0	72840

Pramen: vlastní

Po zjištění základu daně (viz světle modrá část tabulky) - tj. v případě podnikatele po odečtení 80% výdajů od roční výše příjmů a u zaměstnance po navýšení ročního hrubého příjmu o povinné pojistné hrazené zaměstnavatelem - je u zaměstnanců patrný vyšší základ daně. Zaměstnanecký základ daně je u této profese vyšší o 547200 Kč (při stejné výši ročního příjmu - 480000 Kč).

V další části výpočtu (červená část tabulky) jsou uplatněny slevy. V každé variantě je uplatněna základní sleva na poplatníka (23640 Kč), ve druhé variantě je navíc uplatněna sleva na vyživovanou manželku (24 840 Kč) a sleva na vyživované dítě (1 dítě = 11604 Kč). Ve třetí variantě jsou uplatněny slevy na 2 vyživované děti.

Ze závěrečné části tabulky (žlutá část) jsou patrné rozdíly ve zdanění této profese mezi podnikatelem a zaměstnancem. Pokud je výsledek hodnocen z pohledu poplatníka, tak bezdětný podnikatel státu na daních neuhradí nic. Jinak je tomu u bezdětného zaměstnance, který uhradí ze svého hrubého příjmu státu na daních částku 72840 Kč. Jeho čistý příjem za rok činí 407160 Kč.

V případě varianty „1 dítě + vyživovaná manželka“ je tento rozdíl ve zdanění menší, protože zaměstnanec vykazující vyšší základ daně a tudíž vyšší daň může proti této dani uplatnit slevu na manželku, zatímco podnikatel vykazující nižší základ daně a tudíž nižší daň, kterou již „vystornoval“ uplatněním základní slevy na poplatníka na nulovou hodnotu nemá proti čemu tuto slevu uplatnit. K rozdílu pak dochází v uplatnění slevy na vyživované dítě. U podnikatele dochází díky nulové dani po uplatnění základní slevy na poplatníka k vyplacení bonusu. U zaměstnance se pouze sníží daň o slevu na dítě. V této variantě má tedy podnikatel svůj roční příjem 491604 Kč, neboť jeho původní výdělek je navýšen o daňový bonus, který mu stát vyplatil a zaměstnanec zaplatí ze stejného ročního příjmu (480000 Kč) státu daň ve výši 36396 Kč, což znamená rozdíl ve zdanění mezi oběma typy zdanění v částce 48000 Kč.

V poslední variantě je rozdíl ještě výraznější. Protože zde zaměstnanec ani podnikatel neuplatňují slevu na dani na vyživovanou manželku, jsou obě daně po uplatnění základní slevy na poplatníka upravovány „pouze“ o slevy na dani na dvě vyživované děti. Protože podnikatel má po uplatnění základní slevy na poplatníka již daň nulovou, dostane obě slevy na děti od státu vyplacené jako bonus, tj. 23208 Kč. Naopak zaměstnanci se sníží jeho daň na konečnou roční výši 49632 Kč. Zde dojde k rozdílu mezi oběma typy zdanění ve výši 72840 Kč. Čistý příjem poplatníků v této variantě při stejném ročním hrubém příjmu 480000 Kč tak bude činit u podnikatele 503208 Kč (původní výdělek je navýšen o bonusy vyplacených finančním úřadem) a u zaměstnance bude čistý příjem činit 430368 Kč.

Příklad č. 2 - zadání příkladu:

Profese: pomocný stavební dělník

Zaměstnanec - hrubá měsíční mzda: 15 000,- Kč

Podnikatel – měsíčně fakturuje částku 15 000,- Kč, uplatňuje v souladu se zákonem paušální výdaje ve výši 60%.

U obou typů zdanění je ve třech variantách proveden výpočet:

1. varianta: bezdětná fyzická osoba,
2. varianta: 1 dítě + vyživovaná manželka (bez vlastních příjmů),
3. varianta: 2 děti.

Tabulka 9: Výpočet příkladu č. 2

Pomocný stavební dělník (v Kč)	bezdětný		1 dítě + manželka		2 děti	
	OSVČ	zaměst.	OSVČ	zaměst.	OSVČ	zaměst.
příjmy	180000	180000	180000	180000	180000	180000
povinné pojistné		61200		61200		61200
výdaje 60% příjmů	108000		108000		108000	
základ daně	72000	241200	72000	241000	72000	241000
daň před slevou	10800	36180	10800	36180	10800	36180
sleva na poplatníka	23640	23640	23640	23640	23640	23640
sleva na manželku	0	0	24840	24840	0	0
daň po slevě	0	12540	0	0	0	12540
sleva na dítě	0	0	0	0	0	12540
daňový bonus	0	0	11604	11604	23208	10668
daň po slevě	0	12540	0	0	0	0
příjem státu	0	12540	-11604	-11604	-23208	-10668
čistý příjem poplatníka	180000	167460	191604	191604	203208	190668
rozdíl zaměst/OSVČ	0	12540	0	0	0	12540

Pramen: vlastní

Po zjištění základu daně (viz světle modrá část tabulky) - tj. v případě podnikatele po odečtení 60% výdajů od roční výše příjmů a u zaměstnance po navýšení ročního hrubého příjmu o povinné pojistné hrazené zaměstnavatelem - je u zaměstnanců patrný vyšší základ daně. Zaměstnanecký základ daně je u této profese vyšší o 169200 Kč (při stejné výši ročního příjmu - 180000 Kč).

V další části výpočtu (červená část tabulky) jsou uplatněny slevy. V každé variantě je uplatněna základní sleva na poplatníka (23640 Kč), ve druhé variantě je navíc uplatněna

sleva na vyživovanou manželku (24 840 Kč) a sleva na vyživované dítě (1 dítě = 11604 Kč). Ve třetí variantě jsou uplatněny slevy na 2 vyživované děti.

Ze závěrečné části tabulky (žlutá část) jsou patrné rozdíly ve zdanění této profese mezi podnikatelem a zaměstnancem. Pokud je výsledek hodnocen z pohledu poplatníka, tak bezdětný podnikatel státu na daních neuhradí nic. Jinak je tomu však u bezdětného zaměstnance, který uhradí ze svého hrubého příjmu státu na daních částku 12540 Kč. Jeho čistý příjem za rok činí 167460 Kč.

V případě varianty „1 dítě + vyživovaná manželka“ není mezi oběma typy zdanění zjištěn ve výsledku rozdíl. Je tomu tak proto, že zaměstnanec vykazující vyšší základ daně a tudíž i vyšší daň než podnikatel může proti této dani uplatnit slevu na manželku. Uplatněním této slevy dojde i v případě zaměstnance k „vystornování“ daně na nulovou hodnotu. V tuto chvíli jsou oba poplatníci před uplatněním slevy na vyživované dítě na stejné úrovni (mají nulovou daň), a proto bude oběma poplatníkům finančním úřadem vyplacen daňový bonus ve výši slevy na vyživované dítě. V této variantě mají tedy jak podnikatel, tak zaměstnanec shodný roční příjem, který po navýšení o 11604 Kč (výše vyplaceného bonusu) dosáhl částky 191604 Kč.

V poslední variantě je však již opět zjištěn rozdíl. Protože v této variantě zaměstnanec ani podnikatel neuplatňují slevu na vyživovanou manželku, jsou obě daně po uplatnění základní slevy na poplatníka upravovány „pouze“ o slevy na dvě vyživované děti. Protože podnikatel má po uplatnění základní slevy na poplatníka daň již nulovou, obdrží obě slevy na děti od státu vyplacené jako bonus, a to ve výši 23208 Kč. Naopak zaměstnanci se nejprve sníží jeho daň na nulovou hodnotu. Protože však výše daně po uplatnění základní slevy na poplatníka dosáhla nižší hodnoty, než činí výše slev na dvě vyživované děti, dostane zaměstnanec rovněž vyplacen bonus, ovšem jen ve výši 10668 Kč. Zde dojde k rozdílu mezi oběma typy zdanění ve výši 12540 Kč. Čistý příjem poplatníků v této variantě při stejném ročním hrubém příjmu 180000 Kč tak bude činit u podnikatele 203208 Kč (původní výdělek je navýšen o finančním úřadem vyplacený bonus) a u zaměstnance bude čistý příjem činit 190668 Kč (původní výdělek je navýšen o finančním úřadem vyplacený bonus ve výši zbývající části slevy na děti, která nebyla uplatněna proti dani).

Příklad č. 3 - zadání příkladu:

Profese: dělník v továrně

Zaměstnanec - hrubá měsíční mzda: 25 000,- Kč

Podnikatel – měsíčně fakturuje částku 25 000,- Kč, uplatňuje v souladu se zákonem paušální výdaje ve výši 60%.

U obou typů zdanění je ve třech variantách proveden výpočet:

1. varianta: bezdětná fyzická osoba,
2. varianta: 1 dítě + vyživovaná manželka (bez vlastních příjmů),
3. varianta: 2 děti.

Tabulka 10: Výpočet příkladu č. 3

Dělník v továrně (v Kč)	bezdětný		1 dítě + manželka		2 děti	
	OSVČ	zaměst.	OSVČ	zaměst.	OSVČ	zaměst.
příjmy	300000	300000	300000	300000	300000	300000
povinné pojistné		102000		102000		102000
výdaje 60% příjmů	180000		180000		180000	
základ daně	120000	402000	120000	402000	120000	402000
daň před slevou	18000	60300	18000	60300	18000	60300
sleva na poplatníka	23640	23640	23640	23640	23640	23640
sleva na manželku	0	0	24840	24840	0	0
daň po slevě	0	36660	0	11820	0	36660
sleva na dítě	0	0	0	11604	0	23208
daňový bonus	0	0	11604	0	23208	0
daň po slevě	0	36660	0	216	0	13452
příjem státu	0	36660	-11604	216	-23208	13452
čistý příjem poplatníka	300000	263340	311604	299784	323208	286548
rozdíl zaměst/OSVČ	0	36660	0	11820	0	36660

Pramen: vlastní

Po zjištění základu daně (viz světle modrá část tabulky) - tj. v případě podnikatele po odečtení 60% výdajů od roční výše příjmů a u zaměstnance po navýšení ročního hrubého příjmu o povinné pojistné hrazené zaměstnavatelem - je u zaměstnanců patrný

vyšší základ daně. Zaměstnanecký základ daně je u této profese vyšší o 282200 Kč (při stejné výši ročního příjmu - 300000 Kč).

V další části výpočtu (červená část tabulky) jsou uplatněny slevy. V každé variantě je uplatněna základní sleva na poplatníka (23640 Kč), ve druhé variantě je navíc uplatněna sleva na vyživovanou manželku (24 840 Kč) a sleva na vyživované dítě (1 dítě = 11604 Kč). Ve třetí variantě jsou uplatněny slevy na 2 vyživované děti.

Ze závěrečné části tabulky (žlutá část) jsou patrné rozdíly ve zdanění této profese mezi podnikatelem a zaměstnancem. Pokud je výsledek hodnocen z pohledu poplatníka, tak bezdětný podnikatel státu na daních neuhradí nic. Jinak je tomu u bezdětného zaměstnance, který uhradí ze svého hrubého příjmu státu na daních částku 36660 Kč. Jeho čistý příjem za rok činí 263340 Kč.

V případě varianty „1 dítě + vyživovaná manželka“ je tento rozdíl ve zdanění menší, protože obdobně jako v předešlém příkladě, zaměstnanec vykazující vyšší základ daně a tudíž vyšší daň může proti této dani uplatnit slevu na manželku, zatímco podnikatel vykazující nižší základ daně a tudíž nižší daň, kterou již „vystornoval“ uplatněním základní slevy na poplatníka na nulovou hodnotu nemá proti čemu tuto slevu uplatnit. K rozdílu pak dochází v uplatnění slevy na vyživované dítě. U podnikatele dochází díky nulové dani po uplatnění základní slevy na poplatníka k vyplacení bonusu. U zaměstnance se pouze sníží daň o slevu na dítě. V této variantě dosáhl tedy podnikatel ročního příjmu 311604 Kč, neboť jeho původní výdělek je navýšen o daňový bonus, který mu stát vyplatil a zaměstnanec zaplatí ze stejného ročního příjmu (300000 Kč) státu daň ve výši 216 Kč, což znamená rozdíl ve zdanění mezi oběma typy zdanění v částce 11820 Kč.

V poslední variantě je rozdíl výraznější. Protože zde zaměstnanec ani podnikatel neuplatňují slevu na dani na vyživovanou manželku, jsou obě daně po uplatnění základní slevy na poplatníka upravovány „pouze“ o slevy na dani na dvě vyživované děti. Protože podnikatel má po uplatnění základní slevy na poplatníka již daň nulovou, dostane obě slevy na děti od státu vyplacené jako bonus, tj. 23208 Kč. Naopak zaměstnanci se sníží jeho daň na konečnou roční výši 13452 Kč. Zde dojde k rozdílu mezi oběma typy zdanění ve výši 36660 Kč. Čistý příjem poplatníků v této variantě při stejném ročním hrubém příjmu

300000 Kč tak bude činit u podnikatele 323208 Kč (původní výdělek je navýšen o bonusy vyplacených finančním úřadem) a u zaměstnance bude čistý příjem činit 286548 Kč.

Příklad č. 4 - zadání příkladu:

Profese: lékař

Zaměstnanec - hrubá měsíční mzda: 65 000,- Kč

Podnikatel – měsíčně fakturuje částku 65 000,- Kč, uplatňuje v souladu se zákonem paušální výdaje ve výši 40%.

U obou typů zdanění je ve třech variantách proveden výpočet:

1. varianta: bezdětná fyzická osoba,
2. varianta: 1 dítě + vyživovaná manželka (bez vlastních příjmů),
3. varianta: 2 děti.

Tabulka 11: Výpočet příkladu č. 4

Lékař (v Kč)	bezdětný		1 dítě + manželka		2 děti	
	OSVČ	zaměst.	OSVČ	zaměst.	OSVČ	zaměst.
příjmy	780000	780000	780000	780000	780000	780000
povinné pojistné		265200		265200		265200
výdaje 40% příjmů	312000		312000		312000	
základ daně	468000	1045200	468000	1045200	468000	1045200
daň před slevou	70200	156780	70200	156780	70200	156780
sleva na poplatníka	23640	23640	23640	23640	23640	23640
sleva na manželku	0	0	24840	24840	0	0
daň po slevě	46560	133140	21720	108300	46560	133140
sleva na dítě	0	0	11604	11604	23208	23208
daňový bonus	0	0	0	0	0	0
daň po slevě	46560	133140	10116	96696	23352	109932
příjem státu	46560	133140	10116	96696	23352	109932
čistý příjem poplatníka	733440	646860	769884	683304	756648	670068
rozdíl zaměst/OSVČ	0	86580	0	86580	0	86580

Pramen: vlastní

Po zjištění základu daně (viz světle modrá část tabulky) - tj. v případě podnikatele po odečtení 40% výdajů od roční výše příjmů a u zaměstnance po navýšení ročního hrubého příjmu o povinné pojistné hrazené zaměstnavatelem - je u zaměstnanců patrný vyšší základ daně. Zaměstnanecský základ daně je u této profese vyšší o 577200 Kč (při stejné výši ročního příjmu - 780000 Kč).

V další části výpočtu (červená část tabulky) jsou uplatněny slevy. V každé variantě je uplatněna základní sleva na poplatníka (23640 Kč), ve druhé variantě je navíc uplatněna sleva na vyživovanou manželku (24 840 Kč) a sleva na vyživované dítě (1 dítě = 11604 Kč). Ve třetí variantě jsou uplatněny slevy na 2 vyživované děti.

Z dalšího rozboru lze v porovnání s předchozími příklady vysledovat jeden podstatný rozdíl. Protože se zvyšujícími se příjmy logicky vzrostl základ daně a tím i vypočtená daň nedošlo u tohoto příkladu v žádné variantě k tomu, aby následné uplatňování slev vypočtenou daň „vystornovalo“ na nulovou hodnotu (tzn., že ve všech třech variantách stát obdrží jak od podnikatele, tak od zaměstnance daň).

Rozdíl je však ve výši zdanění lékaře - podnikatele a lékaře – zaměstnance, který ve všech třech variantách (při stejném ročním příjmu 780000 Kč) činí 86580 Kč v neprospěch lékaře – zaměstnance. Jak vyplývá z tabulky č. 11, dochází ve všech třech variantách k tomu, že oba mají čistý roční příjem nižší než příjem hrubý (jak již ale bylo uvedeno, zaměstnancův roční příjem je ve všech třech variantách nižší o 86580 Kč).

Příklad č. 5 - zadání příkladu:

Profese: advokát

Zaměstnanec - hrubá měsíční mzda: 166 666,- Kč (pro účely příkladu zaokrouhleno)

Podnikatel – měsíčně fakturuje částku 166 666,- Kč (pro účely příkladu zaokrouhleno), uplatňuje v souladu se zákonem paušální výdaje ve výši 40%.

U obou typů zdanění je ve třech variantách proveden výpočet:

1. varianta: bezdětná fyzická osoba,
2. varianta: 1 dítě + vyživovaná manželka (bez vlastních příjmů),
3. varianta: 2 děti.

Tabulka 12: Výpočet příkladu č. 5

Advokát (v Kč)	bezdětný		1 dítě + manželka		2 děti	
	OSVČ	zaměst.	OSVČ	zaměst.	OSVČ	zaměst.
příjmy	2000000	2000000	2000000	2000000	2000000	2000000
povinné pojistné		605635		605635		605635
výdaje 40% příjmů	800000		800000		800000	
základ daně	1200000	2605635	1200000	2605635	1200000	2605635
daň před slevou	180000	390845	180000	390845	180000	390845
sleva na poplatníka	23640	23640	23640	23640	23640	23640
sleva na manželku	0	0	24840	24840	0	0
daň po slevě	156360	367205	131520	342365	156360	367205
sleva na dítě	0	0	11604	11604	23208	23208
daňový bonus	0	0	0	0	0	0
daň po slevě	156360	367205	119916	330761	133152	343997
příjem státu	156360	367205	119916	330761	133152	343997
čistý příjem poplatníka	1843640	1632795	1880084	1669239	1866848	1656003
rozdíl zaměst/OSVČ	0	210845	0	210845	0	210845

Pramen: vlastní

Po zjištění základu daně (viz světle modrá část tabulky) - tj. v případě podnikatele po odečtení 40% výdajů od roční výše příjmů a u zaměstnance po navýšení ročního hrubého příjmu o povinné pojistné hrazené zaměstnavatelem - je u zaměstnanců patrný vyšší základ daně. Zaměstnanecký základ daně je u této profese vyšší o 577200 Kč (při stejné výši ročního příjmu - 780000 Kč).

V další části výpočtu (červená část tabulky) jsou uplatněny slevy. V každé variantě je uplatněna základní sleva na poplatníka (23640 Kč), ve druhé variantě je navíc uplatněna

sleva na vyživovanou manželku (24 840 Kč) a sleva na vyživované dítě (1 dítě = 11604 Kč). Ve třetí variantě jsou uplatněny slevy na 2 vyživované děti.

Z dalšího rozboru lze obdobně jako u příkladu č. 4 konstatovat, že se vzrůstajícími příjmy vzrostl základ daně a tím i vypočtená daň, a proto nedošlo ani u tohoto příkladu v žádné variantě k tomu, aby následné uplatňování slev vypočtenou daň „vystornovalo“ na nulovou hodnotu (tzn., že ve všech třech variantách stát obdrží jak od podnikatele, tak od zaměstnance daň).

Se vzrůstajícími příjmy však roste rozdíl ve výši zdanění obou poplatníků. U zkoumané profese, tj. advokáta - podnikatele a advokáta – zaměstnance činí tento rozdíl ve všech třech variantách 210845 Kč v neprospěch advokáta – zaměstnance (při stejném ročním příjmu 2000000 Kč). Pokud se přijme úvaha, že činnost advokáta nevykazuje z pohledu výdajů (nákladů) na činnost mezi zaměstnancem a podnikatelem přílišný rozdíl, je rozdíl ve výši zdanění těchto dvou poplatníků značný. Lze tedy konstatovat, že význam (vliv) výdajových paušálů u osob s vyššími příjmy je značný.

4.7.2 Výsledky a diskuse

Z uvedených příkladů lze učinit souhrnné závěry.

1. Analýzou daně z příjmu byl zjištěn zásadní rozdíl v konstrukci základu daně. Zatímco podnikatel má příjmy snížené o výdaje, zaměstnanec má příjmy naopak navýšeny o odvody povinného pojistného zaměstnavatele. Tím ve skutečnosti dochází u zaměstnanců k vyššímu zdanění jejich příjmů, resp. k uvalení vyšší sazby na jejich příjmy. Jak vyplývá z tabulky č. 13, je tento rozdíl vyšší u skupiny poplatníků s nižšími příjmy. Významně se na této skutečnosti podílí i to, že podnikatelské skupiny s nižšími příjmy uplatňují vyšší sazby výdajových paušálů.

Tabulka 13: Procento zdanění příjmů

(v Kč)	Pokrývač		Pomocný st. dělník		Dělník v továrně		Lékař		Advokát	
	OSVČ	zam.	OSVČ	zam.	OSVČ	zam.	OSVČ	zam.	OSVČ	zam.
příjmy	480000	480000	180000	180000	300000	300000	780000	780000	2000000	2000000
povinné pojistné		163200		61200		102000		265200		605635
výdaje (paušální)	384000		108000		180000		312000		800000	
základ daně	96000	643200	72000	241200	120000	402000	468000	1045200	1200000	2605635
daň před slevou	14400	96480	10800	36180	18000	60300	70200	156780	180000	390845
% zdanění příjmů	3,00%	20,10%	6,00%	20,10%	6,00%	20,10%	9,00%	20,10%	9,00%	19,54%

Pramen: vlastní

2. Nižší příjem generuje při vysokých sazbách paušálních výdajů nižší základ daně a z nich vyplývající nižší daň. To znamená, že vzniká tlak na vyplácení bonusů, protože zejména podnikatelům s nižším základem daně není vypočtena a tudíž vyměřena daň v dostatečné výši, která by „postačila“ vykompenzovat zákonné slevy. Z tohoto důvodu se následně slevy na vyživované děti „mění“ na bonusy. Tyto bonusy, které stát vyplácí, snižují celkový výsledek daňového inkasa u podnikatelské daně. Z údajů získaných z daňové správy, které jsou shrnuty v následující tabulce č. 14, vyplývá, že tak jak rostly sazby paušálních výdajů, rostl i podíl vyplácených bonusů poplatníkům – podnikatelům, kteří v daňových přiznáních uplatnili paušální výdaje na celkovém objemu vyplácených bonusů. V roce 2011 činil tento podíl 52%, což je dvojnásobná hodnota v porovnání s rokem 2005.

Tabulka 14: Podíl vyplácených bonusů u daňových příznání, kde byly uplatněny výdajové paušály

Daňový bonus (v mil. Kč)			
rok	za OSVČ celkem	za uplatňující výdaje paušálem	podíl uplatňujících výdaje paušálem
2005	449	119	26%
2006	826	255	31%
2007	746	259	35%
2008	2 682	988	37%
2009	3 030	1 370	45%
2010	3 427	1 651	48%
2011	3 389	1 751	52%

Pramen: vlastní

3. Z příkladů (viz příklady 1-5 uvedené v kapitole 4.7.1) je zřejmé jak velký vliv na výši základu daně mají paušální výdaje. V úvodu práce je zmíněno, že paušální výdaje zohledňují veškeré výdaje, které podnikatel vynaložil k dosažení svých příjmů. Je nepochybné, že podnikateli při jeho podnikatelské činnosti vznikají výdaje sloužící na dosažení příjmů. Pokud by však vykazoval výdaje ve skutečně vyšší, nabízí se otázka, zda by tyto náklady dosáhly relevantní výše zákonem stanovených sazeb. Bylo by velmi zajímavé zkoumat skutečnou výši ročních nákladů například u advokáta, kterému zákon umožňuje 40% odečet výdajů bez jakéhokoliv jejich prokazování, což u 2 mil. Kč ročního příjmu představuje částku výdajů ve výši 800 tis. Kč (viz příklad č. 5).
4. Výpočty dokazují konstatování uvedené v kapitole 4.7 práce, a to, že pro obě strany, zaměstnavatele i zaměstnance, je výhodné zaměstnání na tzv. „švarcsystém“ (viz úspora na výdajové straně u zaměstnavatele ve výši 34% za platby na povinné pojistné za zaměstnance a na straně zaměstnance pak vyšší čistý výnos díky uplatňování výdajových paušálů). Navíc systém paušálních výdajů pro podnikatele, který byl bývalým zaměstnancem, neznamená prakticky žádné riziko z kontroly finančního úřadu. Správci daně totiž stačí pouze předložit a prokázat ve správné výši příjmy a uplatnit správnou % sazbu (paušálních) výdajů. Lze oprávněně pochybovat o tom, zda původní záměr při zavádění paušálních

výdajů, kterým bylo zejména snížení administrativní zátěže podnikatelů, je naplňován.

5. Systém uplatnění slev na dani umožňuje nejen zcela negovat daňovou povinnost, ale dokonce i nárokovat na státu vratku, resp. bonus. V podstatě dochází k tomu, že stát prostřednictvím daní vyplácí sociální dávku. Zde lze dojít k závěru, že z důvodů uvedených v předchozím odstavci dochází u podnikatelů uplatňujících paušální výdaje v podstatě ke dvojímu zvýhodnění. Jednak mu zákon umožňuje prostřednictvím paušálních výdajů legálně optimalizovat (významně snižovat) základ daně o výdaje, které ve skutečnosti pravděpodobně ani nevynaložil (u některých profesí ani vynaložit nemohl), a jednak mu již tak nízkou vypočtenou daň umožňuje negovat prostřednictvím slev na dani až na nulovou hodnotu. Jako další zvýhodnění pak ještě těmto podnikatelům s nulovou daní vyplácí „zápornou hodnotu daně“ v podobě uplatněných bonusů na děti.

4.7.3 Výdajové paušály v roce 2013

Problematika výdajových paušálů, jejich výše a uplatňování slev na dani je velmi citlivým tématem. Diskuse nad nimi se vždy dostává i do politických rovin. Přes všechna úskalí zdůvodňování případných opatření v této oblasti, zejména podnikatelskému sektoru se politická reprezentace rozhodla k určité úpravě systému zdanění novelou zákona, která začala platit v roce 2013.

Došlo jednak k omezení možnosti uplatnění paušálních výdajů v sazbách u 30% a 40%, a to nejvýše do částky 600 tis. Kč, resp. 800 tis. Kč. Dále úprava omezila uplatnění slev na manželku a děti u podnikatelů, kteří uplatňují paušální výdaje. Tímto opatřením by mělo dojít k omezení vyplácení bonusů, což by se mělo pozitivně projevit na celkovém inkasu daně z příjmů vybírané od podnikatelů uplatňujících paušálních výdaje.

5 Závěr

Daň z příjmů fyzických osob je nedílnou a významnou součástí přímých daní daňové soustavy ČR. Daň z příjmů fyzických osob je vybírána od dvou typů poplatníků, a to od zaměstnanců a od podnikatelů. Právě v posledních obdobích se však nevyvíjí daňové inkaso, a to zejména u podnikatelů příznivě, neboť dochází k poklesu daňového výnosu daně z příjmů fyzických osob. V práci byly zjišťovány příčiny tohoto poklesu, a to i ve vazbě (porovnání) na vývoj inkasa daně od zaměstnanců. Při analýze se práce blíže zaměřila na význam paušálních výdajů u podnikatelů a na jejich vliv na výnos daně z příjmů fyzických osob.

Zásadním zlomovým obdobím v rozvírání nůžek ve vývoji daňového inkasa daně z příjmů vybírané od zaměstnanců a daně z příjmů vybírané od podnikatelů bylo období počátku hospodářské krize, tj. rok 2009. Vláda proto přijímala zákony, které měly hlavně pomoci podnikatelskému sektoru překonat toto nepříznivé období (opatření přijímaná v tomto období jsou uvedena v kapitole 4.4). Pokud k těmto opatřením, která pomáhala podnikatelskému sektoru přečkat nepříznivá období, přičteme i možnost podnikatelů využít paušální výdaje, které ve vývoji doznávaly stále vyšších sazeb (viz kapitola 4.7) v kombinaci se slevami na dani, docházíme k výsledkům daňového inkasa, které určitě nelze hodnotit jako příznivé.

Analyzovány byly i příčiny poklesu inkasa daně z příjmů zaměstnanců. Jako zásadní pro vývoj inkasa byla identifikována zaměstnanost, respektive její pokles.

V rámci bakalářské práce byla provedena řada výpočtových příkladů, jejichž výsledky poukázaly na rozdíl ve zdanění zaměstnance a podnikatele ve stejném oboru a při stejných příjmech. Lze zkonstatovat, že dochází k významným rozdílům v daňových odvodech, a to v neprospěch zaměstnance. Tento fakt v podstatě vytváří tlak na stav, kdy dochází k „uvolňování“ zaměstnanců z pracovněprávního vztahu (což zaměstnavatelům umožňuje uspořit výdaje na povinné pojistné, které jinak musí platit) a jejich následné „zaměstnání“, lépe řečeno „najímání“ na živnostenský list, tzv. „švarcsystém“. Pro bývalé zaměstnance tento způsob „práce“ zase znamená vyšší příjmy, ke kterým jim pomáhají i štedré sazby paušálních výdajů. Navíc při uplatnění paušálních výdajů je podnikatel prakticky zproštěn

od „hrozby“ daňové kontroly, protože jeho povinností je pouze správná evidence příjmových dokladů. Vedení daňové evidence (či dokonce účetnictví) se totiž podnikatele při uplatňování paušálních výdajů netýká.

Na vývoji pracovního trhu nic nemění ani riziko případných postihů zaměstnavatelů od inspektorátů práce, a to proto, že prokazování „švarcsystému“ není jednoduché.

Do budoucna se však bude muset tato problematika řešit. Je totiž diskutabilní, aby byl dále podporován princip přechodu od zaměstnaneckého poměru k podnikání (de facto k zaměstnání na živnostenské listy). Nejenže tímto způsobem jsou snižovány příjmy státu (vč. příjmů na pojistných), ale hrozí, že tito lidé budou mít v budoucnu vyměřeny minimální důchody. Proto lze doporučit taková opatření, aby i podnikatelé hradili ze svých příjmů adekvátní výši daně a pojistných a nebyl tak podporován „umělý“ přechod od zaměstnání k podnikání na „švarcsystém“.

Zároveň bude nesporně nutné, aby byl řešen i samotný výnos podnikatelské daně z příjmů. Nízký výnos vede i k nízké efektivitě této daně. Lze však i bez rozboru dospět k závěru, že pokud bychom porovnali výši daňového inkasa s náklady stání správy, nebyly by tyto výsledky pro tuto daň pravděpodobně pozitivní. Tohoto si je vědoma i vláda, a proto přijala pro rok 2013 opatření (viz kapitola 4.7.3), která by měla přinést vyšší hodnoty daňového inkasa daně z příjmů podnikatelů. Bylo totiž omezeno uplatnění slev na manželku a rovněž bylo omezeno uplatnění slev na děti, a to u poplatníků uplatňujících výdajové paušály.

Další vývoj ukáže, zda budou tato opatření dostačující. Lze však odhadovat, že sice dojde ke snížení vratek, které snižují celkový výnos daňového inkasa této daně, ale je těžko odhadnutelné, zda tato úprava bude dostačující. Pokud ne, bude třeba hledat další opatření pro zvýšení inkasa, která by mohla spočívat např. v dalším - razantnějším - snížení výdajových paušálů (resp. by mělo dojít k zrealnění jejich výše).

Jako další opatření, které by mohlo vést ke zvýšení inkasa daně z příjmů podnikatelů, by mohlo být přijetí nějakého konceptu paušální daně. Ten současný, který zná zákon o daních z příjmů a je v zákoně zakotven v §7a není příliš funkční. Bylo by možné rovněž uvažovat i o dalších úpravách současného znění zákona – např. upravit pravidla pro výpočet příjmů spolupracujících osob apod.

Na závěr však lze uvést, že další rozevírání nůžek mezi odvody z příjmů vybírané od zaměstnanců a od podnikatelů nebude přípustné již jen z důvodů sociálního smíru ve společnosti. Stále častěji je totiž veřejností poukazováno na rozdílné výše daňových odvodů, a to i v souvislosti s jejich využíváním (např. investice na budování komunikací atd.). Tento velmi důležitý faktor bude muset být brán velmi vážně.

6 Seznam použitých zdrojů

Literatura

1. BRYCHTA, Ivan, Ivan MACHÁČEK a Martin DĚRGEL. *Daň z příjmu 2012*. 9. vyd. Praha 5: Serifa, 2012. ISBN 978-80-7357-730-8.
2. DĚDIČ, Jan a Zbyněk ŠVARC. *Učebnice práva pro ekonomy*. Praha: Prospektrum, 1994. ISBN 80-85431-95-5.
3. KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 5.vyd., Praha: ASPI Publishing, 2010. ISBN 978-80-7357-574-8.
4. MARKOVÁ, Hana. *Daňové zákony 2012: Úplná znění platná k 1.1.2012*. 21. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4254-0.
5. PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: Úvod do problematiky*. 4. vyd. Praha 3: Aspi, a. s., 2008. ISBN 978-80-7357-358-4.
6. *Poradce 2009: daně z příjmů*. 7-8. Český Těšín: Poradce s.r.o., 2009. ISBN 1211-2437.
7. VANČUROVÁ, Alena a Václav BONĚK. *Správa daní pro ekonomy*. Praha: Sefira, 2012. ISBN 978-80-7357-701-8.
8. VANČUROVÁ, Alena a Lenka VÁCHOVÁ. *Daňový systém ČR 2010*. Praha: VOX a.s., 2010. ISBN 978-80-86324-86-9.
9. Zákon č. 586/1992 Sb., o dani z příjmů, ve znění pozdějších předmětů.

Internetové zdroje

10. Český statistický úřad [online]. 2013 [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>.
11. Finanční správa [online]. 2006-2013 [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/cds/>.

12. Ministerstvo financí České republiky [online]. 2005-2009 [cit. 2013-02-12].
Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/>.
13. ŠPAČKOVÁ, Iva. Dvě recese po sobě Česko nerozdýchává, proto je nezaměstnanost rekordní. IDnes.cz [online]. 8. 2. 2013, cit. 2013-02-12].
Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/rozhovor-s-davidem-markem-o-nezamestnanosti-vceskuf9d/ekonomika.aspx?c=A130208_133225_ekonomika_spi.